

CAN

Relectures

de Saint-Augustin

De la Trinité, et de la

Trinité, et de la

196

Infus annis 1635 nihil sic

RELECTIO
DE SACRAMEN-
TIS IN GENERE HA-
BITA IN ACADEMIA
SALMANTICENSI ANNO
1547.

*A fratre Melchiore Cano ordinis Predica-
torum sacrae Theologiae professore, cathedraeque
primariae praefecto.*

SALMANTICAE

Excudebat Andreas de Portonarijs.

M. D. L.

*es de la comp^a de Jesus de Salamanca dióla el 1° de nov^{ta}
de un meso abad de uisillas mayo 1592 ora pro eo*

Thema huius relectionis.

Samaritanus appropians alligauit vulnera eius infundens oleum & vinum.
Lucae capite decimo.

Prima conclusio.

Sacramenta omni tempore fuisse ad salutem hominibus necessaria, quemadmodum & fidem in vnum saluatorem Dominum Iesum Christum, quam eandem diuersis licet sacramentis, & olim veteres & nunc etiam nos exterius profiteamur.

Secunda conclusio.

Sacramenta verò nulla, aut naturalis, aut scripte legis sanare hominem potuisse, cum sola, quae in noua lege sunt à Christo seruatore instituta, verè proprieque gratiam & salutem efficiant.

FRATER ALPHONSVS
Martinez Lectori S.

POSTERIORES curae & prouerbio & experientia teste, meliores esse consueuerunt. Cum igitur in tradendis disciplinis laudabilis obtineat consuetudo, ut praeter quotidianam lectionem aliquid accuratius elaboratum magistri relegant, quo velut adipe selecto, discipulorum animi vegetati, auidius ad suam quisque professionem alliciantur: factum est ut sapientissimus magister noster Canus importunis amicorum precibus victus, posteriorum cogitationum suarum primitias nobis aederet. Ea sunt duae relectiones theologiae tali viro profectò dignae: altera de Sacramentis in genere, altera de poenitentia. In quibus nescias candide lector utrum magis in viro isto mirere, acumen ingenij verè theologici, non de rebus nihili (ut ferè fit) disputantis, an dicendi facundiam cum facilitate, & perspicuitate coniunctam. Nam in cæteris cum semper sui similis sit, nescio quo hic pacto seipsum superare videtur, adeò ingeniosè omnia discutit, dilucidè ob oculos ponit, propriè & eleganter differt. Porro si ad eum modum res theologica, natiuo suo fulgore nitida tractaretur, spes esset, fore ut omnes illius candidati breui scopum attingerent. Ceterum
A ij quid

quid facias multis, qui theologi vocabulum dignè sibi
vsurpare videntur, si more andabatarum gladium in
tenebris ventilent, si arcis theologicæ, quam petere in-
stituerant obliti, Iberis interim nanijs implicati, pro
nihilò digladiantur? An qui eiusmodi sunt, non simi-
les dices procis Penelopes, qui pedisequarum lenoci-
nijs in ipso statim vestibulo remorati, ad arcem do-
minæ quò iter intenderant non perueniunt? Veritas
nempe vna est, quæ sola vult amari, & nullo modo
patitur pellicem. Sed & maiestatem & gravitatem
sibi vendicat non vulgarem, illotis ad eam pedibus,
si quis tentet irruere, is velut alter Ixion nubem pro
lunone tenebit, temeritatis suæ poenas versatili sem-
per rota daturus. An non Apostolus noster hos
tibi videtur proprijs pinxisse coloribus semper dis-
centes, & nunq̃ ad veritatis scientiam peruenientes?
Tu verò vir theologe si cupis ad theologicæ verita-
tis desideratos amplexus compendio peruenire, negle-
ctis ancillis quæ seruiunt cum filijs suis, lege & rele-
ge quæ tibi trahit puræ, & liberæ veritatis amator
magister noster Canus. Et si munusculum hoc, quod
tibi addicit non magnitudine, sed precio æstiman-
dum placere cognouerit (placebit autem haud du-
biè) plura deinceps (nam totus tibi dicatus est) spe-
rare poteris. Vale.

P R O O E M I U M.

N O L L E M equidem, viri gra-
uissimi, nouas à me res aliquas de re-
bus antiquissimis disputaturo hodie-
na die expectaretis. Nam & ubiq;
gentiū fugienda theologo doctrinæ
nouitas, quæ cum semper periculosa est, tum ferè vt
vetustati, ita quoq; veritati contraria, & quam nunc
disputationem de sacramentis institumus maiori ex
parte veterum traditione cōsistit, & in hoc celebra-
rimo toto terrarum orbe gymnasio illud magnopere
conandum est, ne nouitijs opinionibus, aut theologiæ
dignitas, aut maiorum nostrorum auctoritas minua-
tur. Quocirca si in earum rerum assertione, quas ho-
die sum explicaturus, quorundam fortè iuniorum pla-
cita refellero, idq; suppressis etiam, tacitisq; nomini-
bus, quæso ne arrogantia tribuat: quin potius exi-
stimate sedulò me in id incumbere, vt ne scholastica
dogmata noua esse videantur, sed antiqua & nostræ
religionis auctorum ingenio atq; eruditione commen-
data. Quod si intellexerimus primam hanc relectio-
nem laudari à vobis laudatis viris, aut certè consiliū
nostrū conatumq; probari, maiora & grauiora dein-
ceps Christo iuuante proferemus.

Locum igitur hodierna disputatione repetendum
magister ex decimo Euāgelj. Luc. c. desumpsit: prin-

PROOEMIUM.

capitulum aptissimum. 4. suo sententiarum libro inde daturus: unde & nos ad vestram hanc academiam accedentes nostrarum quoque lectionum principium dedimus. Locus autem huiusmodi verbis continetur. Samaritanus appropians alligauit vulnera eius infundens oleum & vinum.

Ac Samaritani parabola quidem iuxta germanum literæ sensum in id est à domino composita, ut proximus quem perinde atque nos ipsos diligere iubemur, non cognationis, aut sanguinis propinquitatis: sed humanitatis, & benevolentiae coniunctione definitur. Homini quippe sauciato, qui descendens ab Hierusalem in latrones inciderat, non aut Leuita, aut sacerdos ciuitatis generisque ratione coniunctus tulit opem: sed Samaritanus alienus à Iudeorum comerito quidem, sed non ab humanitate tamen alienus. Verum tam accuratè cõficta enarrataque similitudo vniuersis sanctis expositoribus visa est mysticū alium sensum inferre, iuxta quē descendēs homo in ciuitatē Hierico, humanum genus intelligitur: cui vulnerato, spoliato, iacenti, semineci post peccatū, Christus Iesus re vera Samaritanus, hoc est, custos vnicus ipse noster naturę etiā cõmunionē propinquus effectus, medicinas adhibuerit spirituales, quibus peccatorū omnium vulneribus mederetur. Has nos medicinas sacramenta vocamus, de quibus his disputationem in genere suscipimus quinque præcipue partibus continendam.

Prima

PRIMA PARS.

Primum enim definiemus sacramenti nomen, ut intelligant omnes quid sit id, de quo differitur. Mox ostendemus sine fide vnus mediatoris Iesu Christi, quā sacramenta designāt, neminem fuisse salutem cõsecutum. Deinde monstrabimus sacramenta fuisse semper post peccatū hominis ad salutem necessaria. Quarto loco explicabimus quænam sacramenta hanc salutem effecerint.

Postremò colligemus, id quod explicatu difficillimum est, quo propriè discrimine sacramenta noua à veteribus separentur. Principio itaque, ut viam reliquis quæstionibus faciamus, sacramentum à plerisque definitur esse sacræ rei signum. Cui quidem finitioni multipliciter obijcitur: sic enim obiectionibus expositis facilius erit rei definitæ intelligentia.

Primò, coniugium in statu innocentie, erat signū rei sacræ, id est, coniunctionis inter Christum, & ecclesiam, quemadmodum Apostolus docet, & tamen Ephes. 5. non erat sacramentum, ut nunc quidem de sacramentis loquimur, cum in illo statu, nec morbus esset, nec proinde medicina.

Deinde sacrificium Abel non fuit sacramentum, non plus certè quàm oblatio Caïn, fuit tamen signū rei sacræ eius videlicet sacrificij quod & Christus

A iiij in

PRIMA PARS

in ara crucis obtulit, & nos offerimus in altari, ut
10. de civit. in uniuersum de veteribus hostijs August. tradit,
cap. 20. igitur definitio mala.

Præterea, serpens æneus à Moysse in deserto sus-
3. et 6. pensis, Manna item eodem loco Iudæis exhibitum,
signa fuisse rerum sacrarum, ut Ioan. euangelium do-
cet. At certè non fuisse sacramenta.

1. Corint. 5. Præterea agnus paschalis, auctore Paulo, rei sacræ
signum erat, nec magis videtur fuisse sacramentum,
quàm aliæ figuræ, quæ in veteri lege præcesserunt.

Luc. 7. Ad hæc, verba Christi apud Lucam, remittuntur
tibi peccata tua, sacramenta minimè fuerunt, cum
tamen fuerint signum rei sacræ, id est, remissionis
peccatorum, quam etiam effecere. Et confirmatur: il-
la verba, ego te baptizo. &c. sunt sacræ rei signum
ablutionis, scilicet, interioris cuius etiam sunt causa.
Sed sacramenta non sunt, nisi ita desipiamus, ut sa-
cramentorum formas, sacramenta nuncupemus.

Præterea, aqua lustralis, quæ vulgus benedictâ ap-
pellat, signum est rei sacræ, & signum quoq; sanctifica-
tiui: at certum est tamè non esse sacramentum. Definitio
igitur est inepta. Maior enim propositio satis pro-
De consecr. batur Alexan. Papæ testimonio in decretis suis, ubi
d. 3. c. aqua. asserit aquâ sale cōspersam, & diuinis precibus cōse-
cratâ populū sanctificare, inquinatos mūdare, insidias
diaboli auertere, sanitatē corporis & animæ præstare.

Corpus demq; Christi in eucharistiam conten-
tum

RELECTIONIS.

5

tum non est signum. Signum est enim August. si 2. de doctri.
mente, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, Christi. c. 1.
aliud à se cognoscere facit. Corpus autem Christi, de conse. d. 2.
licet inuisibiliter sub specie panis contineatur, sine du- cap. signum.
bio sacramentum est, nō ergo sacramentum aptè fi-
nitur, quod sit sacræ rei signum.

His atq; alijs argumentis definitionē hanc à ma-
gistro sententiarum approbatam, iuniores quidā fa-
cilè reiiciunt, quibus nos tamen facilius respondebi-
mus, si tria prius principia ponamus. Quæ si cuiquā
non bene promissa, & diligenter explorata videantur,
Huic illud respondere possumus: nō id nos querere,
ut omnibus probentur, quæ asserimus: nam id fieri
non potest, sed ut eis, qui iuxta rei naturam de qua
differitur, argumenta requirunt.

Primum itaq; fundamentum est, sacramenta esse
sacras quasdam cæremonias ad dei cultum videlicet
pertinentes. Nam ante omnia id sacramenti nomen
præstefert, quod à sacro deriuatum, Varro de lingua
Latina auctor est. Sacrorum autem administratio
ad religionem, qua deum colimus pertinet: quare &
sacramentum opus est religionis.

Rursum in sacramentis profitemur nos salutem à
deo saluatore querere, id vero ad pietatem, qua deo
cultum exhibemus spectare manifestum est.

Peccata insuper, quæ in sacramentorum, vel admi-
nistratione vel susceptione fiunt, virtuti religionis

A v aduer-

PRIMA PARS

Lib. de ciui.
Dei. 10. c. 5.
et refertur
de cōse. d. 2.
c. sacrificiū.

aduersantur, sunt enim vel superstitiones, vel sacrilegia, ergo recta ipsa sacramentorū, siue susceptio, seu administratio actus est religionis. August. demum. definit non quodlibet signum esse sacramentum, sed quod sit sacrum signum.

Secundum fundamentum est, non quodcūq; sacrum sacramentū esse: sed quod habeat occultam, et reconditam significationem. Nam vulgari sermone, tunc siue verbis, seu rebus inesse dicimus sacramentū, cum est significatio quedam abscondita. Mox etiam Greg. 1. q. 1. cap. multi. ob id ait sacramenta dici, quia sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretius operatur salutem. Vnde à secretis sacris sacramenta asserit appellata.

Eph. 5.
Collof. 1.
1. Thimo. 3.

Præterea interpres noui testamenti vbi apud Gre-
cos habetur ^{μυστήριον} ferè traducit sacramentum. At
mysterium absconditam et occultam habet insinua-
tionem, vt eodem cap. Grego. affirmat. Non igitur
est sacramentum, nisi sit occulta, et condita signifi-
catio. Hinc illa vulgata doctrina, sacramenta rebus
sensibilibus constare, quarū figura scilicet occultius
adumbrentur res insensibiles. Sola namq; verborum
expressa significatio sacramentum non efficeret. Sa-
cramenta quippe sine verbis fuere quedā in lege tum
naturali, tum scripta: sine rebus autem nulla fuere sa-
cramenta. Rerum itaq; significationem ratio sacra-
menti requirit. Atq; eo fortasse Samaritanus hic
noster

RELECTIONIS.

6

noster oleū, et vinum res materiales, ac visibiles ex-
hibuisse legitur, verba exhibuisse non legitur.

Hinc etiam illud est, quod Aug. tradidit, oportere res, quibus sacramenta constant, imaginem et similitudinem gerere earum rerum, quarum signa et sacramenta esse dicuntur, verbi gratia baptismus lauat, ideo cōpletur in aqua, eucharistia reficit, ob idq; panis et vini speciem accipit: vñctio fouet, idcirco ministratur in oleo: in poenitentia demum sub aperta forma iudicij, vbi et testis, et reus, et iudex, et accusator inducitur, iudicium illud interius licet agnoscere, quo ab inuisibili iudice reus, vel absoluitur, vel ligatur. Ita in cæteris sacramentis inueniemus mysticam sacramentorum significationem, quadam imaginis et figuræ proportionem consistere.

Epist. 23. ad
Boni. epim.

Tertium fundamentum est, sacramenta esse signa sanctificationis practica, quæ, scilicet, ipso vsu adhibentur ad sanctificandum. Nam cum sit duplex signum sanctitatis, alterum speculatiuū, vt nomen sanctum, vel sanctificans: alterum practicum, quod nō solum significat sanctificationem, verū etiam exhibet, vt baptismus exterior, sacramentum nō signum speculatiuū, sed practicum est.

Id verò ex eodem cap. multi cum primis habetur vbi Greg. ait, sacramenta dici, q. sub tegumento corporalium rerū diuina virtus secretius salutē operetur. Item nisi ita esset, plura in noua lege essent quàm septem

PRIMA PARS

septem sacramenta quandoquidem sacrarum rerum signa speculatiua plura sunt.

Præterea in sensu, quo scholastici disputant de sacramentis, spirituales & sacras medicinas intelligere cogimur, quæ nisi signa practica, & sanctificatiua sint, intelligi nulla ratione possunt.

ex præhabitis scilicet Est igitur sacramentum, ut hæc tria simul principia complectamur, sacrum & occultum signum ad sanctificandum institutum. In quem sensum illa definitio optima, sacramentum est sacræ rei signum.

a primis Quare ad primum argumentum facillimè respondetur, matrimonium nec in statu innocentie, nec in alio unquam ante euangelium tempore fuisse sanctificatiuum, unde nec fuit sacramentum, nisi latissimè quodlibet mysterium sacramentum vocare velis, quod, ut modo diximus, interpretes noui, ac veteris testamenti sæpius faciunt. Quo significatu nunc de sacramentis minimè disputamus, sed cum Concilio Florentino à sacris alijs sacramenta distinguimus, ut peculiariter ad sanctificandum homines instituta.

Responderi quoque potest, matrimonium nec in statu innocentie, nec in lege naturæ, aut scripturæ signum fuisse sacrum & religiosum, quippe cum non esset opus diuini cultus, sed magis ciuilibus humanusque contractus in naturæ solum vel propagationem, vel remedium institutus. At in lege noua simul, & sanctificatiuum, & sacrum est, ut cætera religionis Christiane

sacra-

RELECTIONIS.

7

sacramenta. Nec in præsentia vertere in questionem volumus, an matrimonium, quod vel per procuratores, vel etiam ab ipsis coniugibus sine ecclesiæ ministro, sineque aliqua religionis ceremonia prophanè contrahitur, sacramentum sit. Tametsi vocari in dubium iure fortasse potest. Nam eiusmodi contractus, quod iam insinuauimus, purè ciuilibus est, nec aliqua ex parte opus religionis sacrum. Quare non est sacramentum. Deinde quia cum sine sacerdote, vel per procuratores, vel per literas, vel aliter quocumque modo fideles contrahunt non se existimant esse sacrilegos si non sint in gratia, quo tempore contrahunt. At si sacramentum conficeretur proculdubio sacrilegi essent. Præterea, quia recipere sacramentum unus pro alio non potest, ergo quod per alios contrahitur non est sacramentum. Præterea, ut Concilium Florentin. definit, omnia sacramenta tribus constant, materia, forma, ministro, quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. At cum matrimonio sine sacerdote, aut ministro ecclesiastico contrahitur, unum re vera deest, non igitur conficitur sacramentum. Sed de huiusmodi questione alio loco fusius & copiosius differemus.

Ad secundum respondeo, sacrificium fuisse duplex in lege, tam naturali, quam scripta. Alterum ad protestandum Deum rerum esse auctorem ac dominum, & huiusmodi non erat sacramentum. Tametsi illius sacrificij

PRIMA PARS

ficij signū erat, quo religio nostra deum vnicè colit. Alterum verò in id factum est, vt deus mortalium culpis insensus placaretur, quod erat vtiq; sacramentum. Videtur autē sacrificiū Abel prioris generis fuisse, quoniam munus solum fuisse perhibetur, sicut & oblatio Cain. Quare non fuerē sacramenta, quæ à generalibus sacrificijs Conciliū Floren. discernit.

Ad tertium, serpens æneus & manna signa sacra non fuerunt, licet rerum sacrarum fuerint significatiua. Nec enim aut erectio serpentis, aut mannae vsus in id fuit, vt deo religionis cultus exhiberetur.

Vtriusq; præterea rei vsus erat in effectum aliquem corporalem. Serpens namq; nō fuit erectus ad sanctificandū animum, sed ad sanandū corpus. Nec manna præstitū Iudæis est ad sanctitatē spiritus, sed ad sacietatem carnis. Non igitur fuere signa practica sanctificationis, ac proinde nec sacramenta.

Quamquam intelligentes huiusmodi rerum futurarū mystica signa per fidem rerum, quas credebant, iustificabantur: omnes enim eandem escam spiritalem manducauerunt, & eundem potum spiritalem biberunt.

Bibebant autem de spiritali consequente eos petra, 1. Corin. 10. vt Aposto. in priorē ad Corinth. epistola testatur.

Ad quartū, quibusdam agnus paschalis nō videtur fuisse legis veteris sacramentū, q; in illius esu nullus vsus sanctificationis apparet. At D. Tho. multo aliter intellexit. Quemadmodū enim in lege noua

3. p. q. 73. ar.
7. 5. & 1. ad
Cor. 5. l. 2.

alia

RELECTIONIS.

8

alia sunt sacramenta directè parata, & instituta ad mundandū, ac sanctificandū homines, vt baptismus, & poenitentia. Alia verò supponunt iam esse mundos, danturq; in vsū sanctificatorum. Sic in veteri lege agnus paschalis sacramentum mundorum fuit, nempe quem nisi sanctis, & mundis edere nō licebat. Atq; idcirco non fuit opus, vt immundos sanctificaret, sed sat fuit adhiberi ad consummationem legalis sanctitatis, quam quidem habere nemini contingebat, nisi agnus paschalis ederetur. Quod si cui ratio hæc subtilior videatur, quàm vt cōmuni sensui possit accomodari, credat agnum paschalem non in memoriā solum Aegyptiacæ redemptionis immolari, sed etiam pro peccatis Israelitici populi, sicut Eucharistiae sacramentum, & signum cōmemoratiuū est præteritæ redemptionis, & pro peccatis fidelium immolatur. At sacrificium pro culpis oblatum, quod retro iam diximus, sacramentum erat.

Ad quintū, patet verba Christi non pertinuisse ad ritum aliquē religionis, sed tantū explicasse diuinam potestatem. Nam eadem loquendi forma Dominus dixit, surge & ambula, fides tua te saluam fecit, & alia eiusmodi, quæ passim reperies apud euangelistas. Imò verò non existimauerim verba illa fuisse quasi instrumentū, quo Dominus ad sanctificationē vteretur, quod tamē esset necessariū, vt ibi esset sacramentū. Rursum & manifestā etiā habet significatio-

nem,

PRIMA PARS

nem, nec gestum ibi fuit quidquam, quod sub rerum corporalium imagine occultum mysteriū insinuaret, quapropter nullum fuit eo loco sacramentum.

Atq; inde cōfirmatio addita facillē solueretur. Si enim in noue legis sacramento sola verborū expressa significatio esset, non esset propria ratio sacramenti. Tamen si dicere quoq; possumus, signū parziale sanctificationis esse quidē partē sacramenti, nō autē esse sacramentū hoc est signū integrū sanctitatis, quod videlicet in noua lege materia formaq; cōstat, rebus & verbis. Quo fit, vt cū artificiosum cōpositum esse sacramentū videatur, nō pro forma verborum accipiendū sit, sed pro materia potius rerum sensibiliū. Quemadmodū vasis, aut statuę vocabulū nō pro forma artis accipimus, sed pro materia habente formā.

Ad sextū, aliorū solutionibus prætermis, quæ, nisi me opinio fallit, non sunt idoneę, respondeo, cū D. Th. aquā benedictā non esse signū sanctificatiuū, etiam si nō pœnas culparum modō, sed id, quod mihi probabilius est, culpas quoq; veniales remittat. Nam quemadmodū illæ ceremoniæ sacræ, quæ præparant quidem ad baptismi sanctificationē, at nō sacrāt tamen suscipientē, vt exorcismus, sacramenta dici non possunt: possunt autem vocari sacramentalia quasi sacramentorum ipsorū sanctificantīū preparationes, sic aqua benedicta & cætera eiusmodi, quæ peccata solum venialia delent: quoniam sanctitatem prestare nequeūt,

RELECTIONIS.

9

nequeunt, sacramentalia sunt, non sacramenta.

Sed obijcis, ergo cōfirmatio non est sacramentū, vt quæ baptismo adiuncta ipsius effectum perficit. Nego consequentiam, quia effectus proprius confirmationis sine collatione gratiæ, per quam est vera sanctificatio præstari nō potest, & idem omnino est in reliquis ecclesiæ sacramētis, remissio autē venialīū, qui est effectus aquæ benedictæ, sine collatione gratiæ & sanctitatis cōfertur. Effectus præterea aquę benedictæ in sacramento pœnitentiæ est, vnde sacramentale quod additur, annexum sacramento pœnitentię est, quod videlicet integrum suum effectum nō habuit. At effectus confirmationis proprius in sacramento baptismi nō est, sed ne in alio quidē sacramento. Quare non est sacramentale, quasi alicui sacramento secundo coniuñctū, sed est per se verū perfectumq; sacramentum. Qua vel maximē ratione eorum error fit manifestus, qui sacramento vñctionis extremæ remissionē venialīū, tanquam effectum proprium assignauerunt, quod si esset, certē vñctio nō esset sacramentum, sed sacramentale quiddam.

Quod autem Alexander asserit aquam consecratam populū sanctificare, purgare, sanare, forsan intelligendum est non solum de aqua ista vulgari, qua in remissionē venialium aspergimur: sed de aqua etiā ad baptismū populi paranda, quæ prius etiā sale cōspargitur, & diuinis precibus consecratur. Confert
B enim

PRIMA PARS

enim Summus Pontifex elementa, quæ Christiana religio in suum usum vendicare solet cum ijs, quorū fuit olim usus in veteri testamento, docetq; maiorem nostris inesse vim sanctificandi, purgandi, sanandi, q̄ veteribus. Quod si cui hæc nostra intelligentia displicet, quæ tamen ut linū lino ita facile antecedentibus consequentia necit, is tale habeat responsum, aquam sacram, & benedictam sanctificare, & purgare secundum quid, eò quod peccatorum poenas soluit, culpas item veniales. Nunquam verò simpliciter, & absolute sanctificat, quod ratio sacramenti requirit. At si hinc colligas legis veteris nulla fuisse sacramenta, quæ videlicet neminem sanctificabant, huic nos argumento suo postea loco respondebimus.

Ad postremum verò nunc dicitur, aliud esse sacramentum tantū, aliud esse simul, & rem sacramenti & sacramentum, ut. c. cum Marthe. de celebratione missarum Innocentius tradit. Hic igitur nos definimus sacramentum tantū, quod oportet esse sensibile. At quod simul est res, & sacramentum satis habet si sit signum intelligibile: ut character signū est spirituale, quo sumus interius consignati, & corpus Christi signū est intellectuale corporis mystici, hoc est, ecclesiasticæ unitatis, qua significatione, & corpus Christi, & character appellantur sacramenta.

Epist. 23. ad
Bonifacium

Diuis tamen Aug. dicit esse figuratū sermonē, cum corpus Christi vocatur sacramentū. Nam rerū
(imi-

RELECTIONIS.

10

similitudines nonnunq̄ rerū ipsarū, quarū sunt signa vocabula accipiūt, ut in Apoc. cap. 13. Agnus, qui occisus est ab origine mūdi, id est, agnus signatus ab origine mundi, ut & August. (siue quis alius fuerit eius operis auctor.) Homi. 10. in Apoc. legit, & ad Rom. 6. Consepulti enim sumus cū illo per baptismum: & 1. ad Corin. 10. Petra autē erat Christus: eodē, inquit, modo sacramentū corporis Christi, corpus Christi est: & sacramentū sanguis, sanguis est. Ac de prima parte satis nobis fuerit disputatum.

SECUNDA PARS.

SECVNDA PARS. **S**EQVITVR altera, ubi differendū est, an fides Christi salutatoris nostri fuerit in omni lege ad salutē necessaria. Et pro parte quidem negatiua, illud est præcipuū argumentū, quod in lege naturæ satis erat credere deū esse, & esse remuneratōrē inquirentiū se, ut Apostolus ad Hebræos. 11. videtur asserere, fides igitur vnius mediatoris, qui, scilicet, deum placaret, saluaret homines, non erat necessaria.

Præterea, non in lege naturæ modò, verumetiam scripture satis ad salutē erat seruare mandata, iuxta id, quod Dominus ait: Si vis ad vitam ingredi serua mandata. At decem mandata legis, de quibus sermo

B ij erat

SECUNDA PARS

erat naturali ratione continebantur, non ergo ad salutem erat fides vnus mediatoris necessaria.

Pro parte verò affirmatiua illud Apostoli testimonium est, vnus deus, vnus mediator dei, & hominum homo Christus Iesus. 1. ad Ti. 2.

Nolumus hic nos, quasi Troianum bellum gemino ab ouo, huius argumenti materiā exordiri, indeq; disputationē inchoare, an videlicet homines in statu innocentie, vel etiam angelos viatores contingere potuerit sine Christi fide salutem habere. Nam alienū est hoc à presenti disputatione, & ab instituto huius diei prorsus remotū, non enim hoc sane loco in fidei questione incurreremus, nisi sacramentorū ratio postulare. Etenim cum sint sacramenta omnia, quedam fidei in Christum protestationes: non aliter commodè potuimus sacramentorum necessitatem definire, nisi prius statuissimus quousq; Christi fides sit, fueritq; mortalibus necessaria. Nam sacramenta mortalium sunt medicinae.

Itaq; vt ad huius questionis caput recurrat oratio, dupliciter potest intelligi fides Christi, & implicita & explicita. Nempe Christiani explicitè in Christum deum, & hominem credimus. At qui credidit olim deum humanæ salutis procuratorem per aliqua media mortales in vitam æternam reparaturum, is Christi fidem habuit implicitam.

1. *Concl. 2.* Prima igitur conclusio sit, non fuit fides Christi expli-

RELECTIONIS.

11

explicita semp ad salutē in oī lege hoībus necessaria.

Hanc & magister. 3. d. 25. & cōmunis tenet theologorū consensus. Eandem habet D. August. cōtra Faustum, lib. 19. cap. 14. Imò & apostolus ad Gala. 3. eandem, nisi ego cæcutio, videtur cōfirmare, cum ait, conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Prius autem quā veniret fides, scilicet, euangelica, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Satis ergo erat fides implicita Iesu Christi ad illius veteris populi salutem, populi inquam in eam fidem conclusi, quæ tempore gratiæ erat manifestius explicanda: multò igitur minus fides Christi explicita in lege naturæ ad salutem requirebatur.

Secunda conclusio, fides Christi redemptoris sal- 2.^a *Concl.*
tem implicita fuit semper post lapsum hominibus necessaria. Hanc citra fidei periculum negare nō licet, quā vtq; auctores imprimis grauißimi confirmant, quorū testimonia infirmare nulla ratione possumus. Hieronymus in. 2. c. epistolæ, ad Gala. super ea verba, scientes quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, admonere, inquit, debemus sanctos, qui antiquitus fuerunt, ex fide Christi iustificatos. Siquidem Abraham vidit diem Christi, Ioan. 8. & letatus est. Et Moses maiores diuitias estimauit, Hebra. 11. thesauro Aegyptiorum, improprium Christi, aspicebat enim in remunerationem. Et Esaias vidit gloriam

SECUNDA PARS

Ioan. 6.
Esa. 6.
In epi. Iuda.

riam Christi, ut Ioan. Euan. commemorat. Et Iudas de omnibus generaliter. Item in c. 4. eiusdē epistolae, Haeres iste paruulus, qui nihil differt a seruo, sed sub tutoribus est, usq; ad praefinitum tempus a patre totum humanū genus, inquit, usq; ad aduentum Christi significat. Quomodo enim oēs in protoplasto Adam nec dū nati moriuntur, ita & omnes, & hi, qui ante aduentū Christi nati sunt, in secundo Adam viuificantur. Iste intellectus ecclesiae catholicae conuenit, quē & veteris, & noui testamenti vnā asserit prouidentia, nec distinguit in tempore, quos cōditione sociavit. Omnes edificati sumus super fundamentū Apostolorū, & prophetarū cōtinentē nos angulari lapide Iesu Christo, oēs vnus panis sumus, & duo cōsensimus super terrā. Et quomodo nos super prophetas fundati sumus, ita & patriarche in Apostolorum fundamine constiterunt, haecenus Hieronymus.

Præclara certē, & tali viro digna interpretatio. Quemadmodū enim paruulus haeres idē est & adultus, sic populus ille antiquus, & hic nouus eadē fide, & religione contentus, eadē quoq; ecclesia est. Ac sicut in paruulo implicite cōtinetur, quod postea explicatur in adulto, ita fides illa antiquorum paruula fuit, & vi sua cōtinebat implicite quod deinde crescens habuit explicite.

Diuis item Augustinus hanc sententiā frequentissime repetit, lib. primo cōtra duas epistolas Pelagiano-

RELECTIONIS.

n

gianorū cap. 21. & super Ioan. tract. 45. & epist. 157. quē scribitur ad Optatū, ut multa alia loca præmittam. Illa sit fides salua, inquit, qua credimus nulum hominē siue maioris, siue paruulē quamlibet, & recentis ætatis liberari a cōtagione mortis antiquæ, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per vnū mediatorē dei & hominū Christum Iesum. Cuius hominis eiusdemq; dei saluberrima fide, etiā illi iusti salui facti sunt, qui priusquā veniret in carne, in carne crediderūt esse venturū. Eadem namq; fides est & nostra & illorum. Quoniam hoc crediderunt illi futurum, quod nos credimus factum, & sacramenta quidem potuerunt esse pro temporū diuersitate diuersa, sed ad vnitatē tamen eiusdē fidei concordissimē recurrentia. Proinde cū omnes iusti, siue ante incarnationē, siue post incarnationē Christi, nec vixerint, nec viuant, nisi ex fide incarnationis Christi: profectō quod scriptū est, non esse aliud nomen sub cœlo, in quo nos oporteat saluos fieri: ex illo tempore valet ad saluandum genus humanū, ex quo in Adam vitiatum est: haecenus August.

Grego. quoq; Homil. 16. in Ezechielem in huius rei figurā etiam asserit, turbas, quæ præcedebant, & sequebantur vtrasq; pariter acclamasse filio David osanna in excelsis. Possem equidē testimonia proferre in huius rei confirmationē sanctorū aliorū, sed ne multa, proferre satius est sacrarum testimonia li-

SECUNDA PARS

terarum, in quibus illud primū est quod habetur. 2. ad Cor. 4. habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptū est. Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus propter quod & loquimur.

Secundum verò habetur. 1. ad Cor. 10. Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moysse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandē escam spiritale manducauerunt, & omnes eundē potū biberūt. Bibebāt autē de spūali cōsequēte eos petra: Petra autē erat Christus.

Tertium ad Rom. 5. sicut per vnius delictū in omnes homines in condemnationē, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem.

Postremum idemq; grauiusimū, ad Ro. 3. quo cetera, & explicantur, & confirmantur. Omnes peccauerunt, & egent gloria dei iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionē, quę est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem ad ostensionē iustitię suę, propter remissionē pręcedentium delictorum, ut sit ipse iustus & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi: vnus est enim deus, qui iustificat circumcisionē ex fide, & pręputium per fidē. Et causa est in prōptu, non enim possent peccatores abiecto peccato deo recōciliari, nisi crederent se peccatorū veniā gratia diuina posse cōsequi. Nec sciret homo iustitiā, & salutē quęrere, nisi vnde petenda esset agnosceret. Semper ergo necessariū fuit credere deum

RELECTIONIS.

13

deum esse hominum iustificatorem, ac saluatorem, quo videlicet providente salutis remedia erant humano generi comparanda: hac verò fide implicitē credebatur in Christum, per quem deus erat iustificaturus, seruaturusq; vniuersas nationes.

Tertia cōclusio, fides Christi explicita post euangelij diuulgationē, est ad salutē cuiusq; hominis necessaria, in cuius confirmationē testimonia sanctorū retro citata, nō tam idonea sunt, quā ego desidero. Indiscriminatim enim asserūt neminē, nec pusillū, nec magnū, aut in noua, aut in antiqua lege sine Christi fide potuisse saluari. Cū igitur veteres sine fide explicita Christi salutem fuerint assecuti ex sanctorū testimonijs, ut videtur, confirmare non possumus fidem explicitā esse nunc temporis necessariam. Atq; hoc argumentū nonnullos omnino cōmouit, ut tertiā conclusionē inficiarentur. Illud etiā, quod pręceptum de fide Christi potest inuincibiliter ignorari, Ioā. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissē, peccatū nō haberent. Ergo & potest quis saluari sine explicita fide Christi, faciendo aliter quęcunq; lex naturę pręscribit, & confirmatur: quia potest quis in nemoribus, vel in syluis educari, quō nullus prędicator accedat, nec tamē fidē Christi habere potest sine prędicante, ad Rom. 10. Ergo per fidem implicitam Christi, sicut in lege naturę saluabitur.

Confirmatur deinde, quia statim à Christi passio-

SECUNDA PARS

ne illi, ad quos euāgelium nō puenerat seruabatur, vel i lege Moysi, vel in lege natura. Ergo & nunc i, ad quos nōdū puenit euāgelij p̄dicatio, verbi gr̄a, Indi: nā eodē penitus modo, sicut illis nō fuerat Christus annūciatus, ita et apud hos nō est iūlgatū euāgelium.

His tamen non obstantibus, tertia illa conclusio vsq; adeo certa est, vt eam negare non periculosum modō, verum etiā erroneum sit, hereticum dicerem, nisi modestius esset ecclesie definitioni huius vocabuli notam derelinquere. Id ego statim ostendā, si prius tamen discrimen inter fidē veteris, & noui testamenti, vt videlicet illa fuerit implicita, hæc autem explicita certis documentis declarauero. Primū igitur D. Aug. lib. 19. contra Faust. c. 14. Antiqui iusti, ait, sacramentis suis intelligebant venturā prænunciari reuelationē fidei, ex qua licet adhuc operta, & abscondita etiam ipsi viuebant. Et infra, tunc ergo occulta erat fides. Nam eadem credebant, eademq; sperabāt omnes iusti, & sancti, etiam temporum illorū. Nunc autem reuelata est fides, in quam conclusus erat populus quādo sub lege custodiebatur. Ecce August. testimonio Pauli ad Gala. 3. Id probat, quod assumptum discriminem esse veteris, & noue fidei.

Præterea, idē Apo. vt antē iam vidimus ad Gala. 4. comparans fidem illius veteris populi, fidei populi noui, illam paruuli vocat, hanc gr̄dioris iam viri, & ne longum faciam ca. 1. epistolę ad Colo. circa finem

RELECTIONIS.

14

finem. c. 3. ep̄lę ad Ephesios circa medium, toto deniq; cap. 3. ep̄lę posterioris ad Cor. hoc discrimē insinuat.

Illud itaq; iam quod instat agamus, probemusq; fidem Christi explicitā post euāgelium promulgatū esse ad salutē necessariam. Id verō primū ostenditur ex Marc. c. vl. Prædicate, ait, euāgelium oī creature, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verō non crediderit cōdemnabitur. Vbi Bernardus ad Hugo. ep̄st. 77. diligenter aduertit, nō esse dictū, qui non baptizatus fuerit cōdemnabitur, sed qui non crediderit. & c. Vt maior quædam necessitas fidei in euāgelium, q̄ baptismi præscriberetur: fit enim, vt sine baptismo quis saluetur, cū scilicet baptismi suscipiendi nō est facultas: at credendi euāgelio tāta necessitas est, vt oī euētū, qui nō crediderit cōdemnetur.

Item Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto, ita exaltari oportet filiū hominis, vt omnis, qui credit in ipsum nō pereat, sed habeat vitam æternam. Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit iam iudicatus est: quia nō credit in nomine vni geniti filij Dei, & infra. Qui credit in filium habet vitam æternā, qui autem incredulus est filio, non videbit vitam. Et tamen si non est medium ad salutē necessarium, cū possit inuincibiliter ignorari, vt nunc ex doctrina cōmuni supponimus, potest quis esse incredulus filio, hoc est, credere filiū non esse deū, & in hoc errore saluari. Et cap. 6. Omnis, qui audiuit à patre,

SECUNDA PARS

tre, & didicit venit ad me. Si autē quis seruatur, audiuit à patre & didicit, ergo venit ad Christum. Et c. 10. Ego sum ostium, per me si quis introierit, pascua inueniet. Et cap. 14. Vado parare vobis locū, & quò ego vado scitis, & viam scitis; dicit ei Thomas. Domine nescimus quò vadis, & quomodo possumus viā scire; dicit ei Iesus. Ego sum via & veritas & vita, nemo venit ad patrē nisi per me. Et. c. 17. Hęc est vita eterna, vt cognoscant te solū verū deum, & quē misisti Iesum Christum, vtrunq; igitur medium est nunc ad salutem necessariū, & cognoscere deum, & cognoscere quem misit deus Iesum Christum, vt scitē Diuus Chrysostomus interpretatur.

Pręterea, referēte Luca Act. 10. c. Angelus Cornelio viro iusto, ac timenti deū, ait, mitte, & accerse Simonē, ille dicet tibi quid te oporteat facere. Quę verba tractās Aug. li. de predest. sanct. c. 7. ait. Nō sine fide Cornelius orabat: nam quomodo inuocabat in quem non crediderat; sed si posset sine fide Christi esse saluus, nō ad eū edificandū mitteretur architectus Apo. Petrus, qui videlicet illi diceret, quę oporteret audire, ille (inquit) dicet tibi quid te oporteat facere. Et custos carceris quoq; apud eundē Lucā Act. ca. 16. Quid, ait, oportet me facere, vt saluus fiā? Ac illi Paulus & Silas dixerunt: crede in dñm Iesum.

Pręterea, Apo. ad Rom. c. 10. eandē sententiā docet in hęc verba, si confitearis in ore tuo dñm Iesum,

&

RELECTIONIS.

15

& in corde tuo credideris, q. deus illum suscitauit à mortuis saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autē confessio fit ad salutē: dicit enim scriptura. Quicumq; inuocauerit nomen Domini saluus erit. Quomodo ergo inuocabunt eum, in quē non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem nō audierūt? quomodo autem audient sine prædicante? & infra. Ergo fides ex auditu, auditus autē per verbū Christi. Sed dico nunquid non audierunt? Et quidem in omnē terrā exiuit sonus eorū. & c. vides quemadmodum inuocationem domini, quę fuit semper in omni lege necessaria, ad inuocationem nominis Christi deflexit Apo. Quę videlicet nunc opus est, cū iam in omnem terram exiuit Apostolica prædicatio.

Quòd si cui testimonia hęc videntur infirma, huc nos illud obijciemus, quod Philosophus quidā magni Arist. 1. Eth. nominis sapienter scripsit, ineptum esse exactā ubiq; demonstrationem efflagitare. Nam si sacrarum literarum testimonia in hanc rem essent manifesta, qui negasset eum nos non temeritatis & erroris, sed hæresis nota inureremus.

Habemus pręterea symbolū Athanasij, cui nemo sanē catholicus refragabitur. Necessariū est, ait, ad eternā salutē, vt incarnationē dñi nostri Iesu Christi fideliter credat. Et tandē hęc est fides catholica, quā nisi quis fideliter crediderit, saluus esse non poterit.

Pręterea cap. firmiter de summa Tri. & fi. catho.

vna

SECUNDA PARS

una est fidelium vniuersalis ecclesia extra quam nullus omnino saluatur, sed ille, qui uiuit, aut in lege Moy- si, aut in lege naturæ, ignorans fidem Christi, non est pars vnius ecclesiæ catholicæ, ergo non saluatur. In Concilio quoque Floren. sub Eug. 4. idem explicatius habes. Sacrosancta Romana ecclesia firmiter credit, nullos extra catholicam ecclesiam existentes, nec Paga- nos, nec Iudeos, nec hæreticos, nec schismaticos æter- næ vitæ fieri posse participes, sed in ignem æternum itu- ros, nisi ante finem vitæ eidem fuerint aggregati, tan- tumque valere ecclesiastici corporis unitatem, ut nemo quanta scun- que eleemosynas fecerit possit saluari, nisi in catholice ecclesiæ gremio, et unitate permanserit. Idem ferè habes extra de hæreti. c. 3. et in extraua. vnâ sanctâ de maiortate et obe. Huc etiam perti- net Hieronymi testimoniū. 24. q. 1. c. quoniam vetus, et Cipriani. c. loquitur. et c. alienus. et Augustini. c. firmissimè. 15. q. 1. et multa alia, quæ refert Cardina- lis Turrecrem. li. 1. ecclesiastice summe. c. 21. Errant igitur, qui noua iam diuulgata lege salutem æternam cuique sine explicita fide permittunt. Atque hic error qui longe serpat, non vident. Concedant enim pariter neces- se est, sine baptismo in reuel in voto suscepto introi- tum in regnum celorum. Conc. Tri. sess. 6. repugnante in decre. de iustif. impij cap. 4. Imò repugnante Euan- gelio, cum ait, nisi quis renatus fuerit. et c. Quod si adultis ea media nunc satis sunt, quæ erant ante legem Christi,

RELECTIONIS.

16

Christi, non equidem video qua consequentia paru- lis remedia legis naturæ, et scripturæ fuerint abo- lita: aut fateantur igitur paruulos, cum non adest facultas baptismi saluari, quod ecclesia Christi non admittit, aut, quod nos facimus, negent: adultis sine Euangelij fide salutem.

Dicant etiam mihi, quibus contraria sententia pla- cet, an Iudæi, ad quos euangelium non peruenit, seruan- tes legem Moyse saluentur, an non? Si non, habetur id quod volumus: si etiâ, quid ergo præscripta Con- cilij Florentini definitio præstat? quid et illa rur- sus, in quam catholici conuenimus, legalia post euan- gelij diuulgationem, sine interitu seruari non posse, et omnes eiusmodi obseruatores à Christo alienos, et æternæ vitæ minimè fieri posse participes, nisi aliquando ab his erroribus resipiscant?

Ad primū verò argumentū, quo tertia hæc con- clusio vertebatur in dubiū, nego equidem consequentiā. Aliud enim est quod excusetur quis à peccato non creden- di in Christum, aliud quod sine fide Christi vitæ æternæ beneficium consequatur, ut D. Tho. 22. q. 10. disertè nos docuit. Condemnabuntur igitur illi, non quia non crediderunt in Christum, cum non sit illis euangelium annunciatum, sed propter alia contra legem naturæ peccata. Quod si fingas eiusmodi legem naturæ ser- uare, respondet D. Tho. 3. d. 25. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 1. et 2. et arti. 2. q. 2. quod si quis faciat quod in se est, huic Deus

SECUNDA PARS

Deus providebit, vel per hominē, vel per angelum, si opus fuerit, & si queras unde hec tam extraordinaria providentia, certē, pręterquā q̄ ratione cōstat, nec enim deus deficit in necessarijs: sacris etiā literis traditur. *Act. 8.* Angelus rapuit Philippū ad Eunuchum virum religiosum. Et *cap. 10.* Angelus apparuit Cornelio viro timenti deū, facienti eleemosynas, & oranti. Et *cap. 16.* habes exemplū Macedonū. Et *Ioan.* Evangelij *cap. 1.* cū dixisset erat lux vera, quę illuminat omnē hominē venientē in hunc mundū, dedit, inquit, eis potestātē filios dei fieri ijs, qui credunt in nomine eius. Et *cap. 12.* Cū dixisset dominus, ego si exaltatus fuero à terra omnia trahā ad meipsum: respondissetq; ei turba, quomodo dicis oportere exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? dixit eis Iesus. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebrę cōprehendant: dum lucem habetis credite in lucem, vt filij lucis sitis: ego lux in mundum veni, vt omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat. Sicut enim in lege naturę faciēti quod in se erat, & seruanti naturę legē deus pręsto erat ad reuelandū supernaturalia sine quorum fide saluari nō poterat: sic in noua lege pręstanti quod in se est, lux euangelij refulgebit, quam qui nō habet, manet in tenebris, cui videlicet iustitię sol Christus dominus non illuxit. Et hinc patet responsio ad priorem confirmationem.

Nam ad posteriorem respondetur aliam esse rationem

RELECTIONIS.

17

tionem post euangelij plenam inuulgationem, atq; antea erat. Siquidē dum adhuc euangeliū vulgaretur, licitū erat Paulo Timotheū circumcidere, purificareq; sese iuxta legis antiquę pręscriptū cū ceteris Iudeis, quę tamē eadem nunc facere superstitio proculdubio esset. Itē adhuc euāgelij prędicatione currente pueri eorum, ad quos euangelium non peruenerat saluabantur in legis naturę sacramentis, at nunc temporis nihil tale catholici recipimus. Abstinere à sanguine, & suffocato, à principio euangelicę prędicationis nō licuit modo, verum etiā necessarium fuit, vt *Act. 15.* dicitur. At nunc qui ea seruaret, Iudaicę superstitionis meritō condemnaretur. Sic ergo & sine fide explicita à principio statim apostolicę prędicationis homines seruari poterant, nunc seruari non possunt. Quod *Act. 8. 10. & 16.* iam cōpit explicari, dum peculiaris illa, & noua salutis procuratio per insolita media describitur. Nec tamen ego is sum, qui definire valeam quando primum incēpit illud tempus, quo euangelij plenaria prędicatio absoluta est, cū videlicet remedijs antiquis penitus abolitis sola euāgelicę legis remedia pro vtrisque, & adultis & paruulis remanserunt. Sed id tamen statuere sine dubitatione possum neminē, cui fides Christi explicita desit, posse nunc temporis salutem adipisci.

At enim cū dupliciter intelligatur salus, altera æterna, ad quam iusti post hanc vitā veniunt; altera

C qua

SECUNDA PARS

qua in presenti sanantur homines à peccato, vel originali, vel actuali, facile nobis tribuent viri docti, sine fide Christi nulli vnquam mortalium æternam concessam esse salutem, illud tamen etiã num à doctis hominibus in dubium reuocatur, an sine Christi fide possit homo à culpa sanari.

Afferunt autem ad noui dogmatis confirmatione, D. Tho. primũ auctoritatẽ. 12. q. 89. ar. 6. vbi tenet esse non posse veniale peccatum cum solo originali. Quod idẽ Innocentius supponit in cap. maiores extra de bap. 5. sed adhuc queritur. Et Conc. Floren. in decreto de vnione Græcorum inquit. Illorum autem animas, qui in peccato mortali, vel solo actuali decedunt, mox in infernum descendere.

Huius verò cõclusionis causam D. Tho. eam reddit, q. cum vsus rationis habere puer coeperit, primũ quod illi cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso. Et siquidẽ se ordinauerit ad debitum finem, per gratiã cõsequetur remissionẽ originalis peccati. Si verò non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa etate est capax discretiõis, peccabit mortaliter non faciens quod in se est: hætenus ille.

Ex his D. Tho. verbis ratiocinantes, fieri potest, inquit, vt primo tempore vsus rationis puer non modò Christum, sed ne deum quidem agnoscat, vtpote apud barbaros sine vlla religione notitiã dei nominis educatus. Is ergo, vt faciat quod in se est, satis

RELECTIONIS.

18

tis erit si se conuertat in honestum finem nature ratione cõprehensum. Sed tunc ille mortaliter non peccat, cum beneficiat pro etate, & institutione, quam habet, nec est in solo originali, vt D. Thoma auctore nos habemus, ergo cõsequetur gratiam sine cognitione dei, ac proinde sine fide Christi.

Præterea, quoniam hæc vrgere angustius volumus, vt D. Tho. 22. q. 10. ar. 1. docet, infidelitas nullum peccatum est in ijs, qui de rebus fidei nihil penitus audierunt. Cognoscat itaq; puer prima deliberatione aliquid esse honestum, aliquid cõtra turpe, statuaturq; sese honestã viuendi ratione sectaturũ, inhonestã repudiaturũ, quemadmodũ de Hercule in somnio, ferunt fabule. Iam quero num ille peccet? Minimè verò Gentiliũ, nõ enim peccatum infidelitatis, vt ex illa. q. 10. patet, nec peccatũ omissionis cum cõuertat se in honestũ finem, quantum ei per scientiam, & etatem licet. Est igitur in gratia, si D. Thom. auctorem sequimur.

Præterea, vt vrgentius idem instantiusq; premamus, fides ex auditu est, auditus autem non est sine prædicatẽ, quod. Apost. ad Ro. c. 10. tradit. Non ergo potest puer statim à principio vsus rationis fidẽ habere sine prædicatore? At nõ est præsto, vt supponimus, prædicator: qui in ipso videlicet tẽporis articulo credenda proponat, ergo iuxta D. Tho. sententiam, puer ille citra fidei actum iustificabitur.

Faciamus in super, vt primus actus pueri vtẽtis ra-

SECUNDA PARS

tione sit velle accipere baptismū: quia, s. vidit pueros alios à sacerdote baptizari, cuius rei exēplū habes. 10. hysto. eccle. li. c. 14. referturq; à gratia. 1. q. 1. c. spiritus sanctus de pueris baptizatis ab Athanasio puero. Tunc ergo cū baptizatus nō ponat obicem, recipit gratiam, recipit autem sine fide. Nihil ergo vetat, vt homo citra fidem iustificetur.

Præterea, in quocunq; temporis puncto, atq; momēto potest homo iustificari, sed nō in quocunq; potest cognoscere deum secundum ordinariam, & moralem potestatem. Igitur sine dei, & Christi fide possumus à peccato sanari, ac remissionem peccatorum consequi.

Adde huc q; vt Apo. ad Rom. 2. dicit. Gentes, quæ legē nō habēt, naturaliter ea, quæ legis sunt faciūt: qui ostendūt opus legis scriptū in cordibus suis. Sed factores legis iustificabuntur, vt eodē. c. Apo. ait, ergo sola cognitione naturali potest homini obuenire iustificatio. Vnde & D. Tho. in cōmentarijs super hunc ipsum locū, naturaliter, inquit. i. per legē naturalem ostendentem eis quid sit agendum, & tamen non excluditur gratia ad mouendum affectū. Hactenus D. Tho. Non ergo exigitur gratia ad mouendum intellectum, vt homo iustificetur, sed per solam naturæ rationem potest iustificari.

Præterea, non est necessaria alia cognitio, vt quis accedere possit ad Deum, nisi qua intelligitur Deus esse, & esse remunerator inquirentium se. At vtraq; habetur

RELECTIONIS.

19

habetur ex lumine naturali, ergo si quis habēs demonstrationem diuinę erga hominem prouidentię, atq; iustitię, ad deum accesserit, sine fide gratiam poterit consequi, non enim credit, sed scit deum esse. &c.

In huius rei explicationem sit prima cōclusio. Er-
roneum est, atq; adeo forsitan hæreticum, asserere
quemq; adultum sine actu fidei per solam naturæ co-
gnitionē iustificari. Nam & sacri doctores vnanimi
cōsensu reclamant, & arcane literę cōtra pugnant.

Ambros. in primis in illud. 1. ad Tim. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, cōditio, inquit, latet, si accedant ad eū: fides est enim, quę dat salutem, quam nisi mens tota susceperit voluntate, non solū nil proderit, sed & oberit. Fidei enim gratia hanc habet potestatem, vt deuotis sibi diuinam infundat medelam, in deuotis verò conferat morbū per quē totus homo intereat, & 1. li. off. c. 29. fidē, ait, esse iustitię fundamentū. Et ad Demetriadem epist. decimi libri. 84. q. scientia naturali ingenio & industria cōparata nō sufficiat ad animi salutē ostendit ex illo, vbi sapiens ē vbi scriba? nonne stultā fecit deus sapientiam huius seculi. 1. Corin. 2. & ex illo ad Rom. 1. qui cū cognouissent deum. &c. Quod autem scientia, quę ad salutem animi satis est à dei gratia, & munere pronentat, ostendit, ibidē ex Prouerb. 2. Dominus dat sapientiā, & ex ore eius prudentia, & scientia, tunc intelliges iustitiam, & iudicium, æquitatem & omnem semitā bonā.

SECUNDA PARS

bonā. Et. 1. ad Cor. 12. Nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto, & diuisiones gratiarum sunt. &c. Et. 2. Cor. 3. Nō sumus sufficētes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex deo est, et Hier. 9. Non gloriatur sapiēs. &c. Et Psal. 88. Dñe in lumine vultus tui ambulabūt, & in noīe tuo exultabūt tota die, qm̄ glo. &c. Et ne quis possit refragari legat librum primum de vocatione gentium, vbi hæc sententia manifestissimē comprobatur. Fides, inquit. c. penulti. Quæ bonæ voluntatis, & iustę actionis est genitrix, quò ipsa fonte nascatur Apostolus Paulus exponat. &c. Probat autē multis ex locis fidē esse donū dei. &c. & cap. vlt. Abundē, ait, demonstratū est fidē, qua iustificatur impius, nisi ex dei munere non haberi, & ad hoc donari, vt principii possit esse meritorum. Subdit deinde illud ex Psal. 42. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerūt. &c. Et Prouerb. 8. Meū est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Et Hier. 10. Scio domine, quia non est hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus suos. Dirigere autē gressus ad intellectū deliberantē pertinet, vel, vt verbis Ambrosij utar, ad rectam sapientiā: & Hier. 24. Dabo eis cor, vt sciāt me. Et Ioan. 6. Erunt omnes docibiles dei, omnis, qui audiuit à patre & didicit venit, ad me. &c. Libro deniq; 2. de voca. gen. cap. 1. Dubitandum, inquit, non est ad ipsam cogni-

RELECTIONIS.

20

cognitionem veritatis, & perceptionem salutis, nisi ope diuinæ gratiæ neminem posse peruenire. &c. c. 2. Cū nemo nisi gratia dei iustificatus fuerit per spiritum fidei. Quis ambigat eos, qui de quibuscunq; nationibus quibuscunq; temporibus deo placere potuerunt spiritu gratiæ dei fuisse discretos. &c.

Chrysost. homi. de fide & lege nature, ante opera primum, ait, fides inducēda est. Eum enim, qui operatur opera iustitiæ, sine fide non possum probare viuū fuisse. Nullus sine fide vitam habuit. &c. Et Homi. 32. in Ioan. Vbiq; fide nobis opus est, bonorū matre salutis medicina, sine qua nullā magnarū rerū doctrinā percipere quisquā potest. Idipsum in cōmentarijs quidē super epistolā ad Rom. sæpe tradit, sed Homi. 21. vel maxime. Diuus Aug. disertissimē eandē sententiā profitetur lib. 83. quęstionū. q. 68. lib. de corre. & gratia. c. 2. & 7. de natura & grā. c. 2. de grā. & libe. arb. c. 7. de spū. & lite. c. 29. 30. 31. & li. 1. retract. c. 23. & super Ioā. tract. 25. & 26. in illud, nisi manducaueritis. &c. & super psal. 133. & 67. ne epistole ad Optatū verba etiā atq; etiam resumamus.

Hiero. ad Ephe. 3. in illud, habitare Christum per fidem in cordibus vestris: habitatio, inquit, ista per exordii fidei fabricatur. Et ad Gala. 3. in illud, itaq; lex pedagogus noster fuit in Christo. &c. oēs enim filij dei estis per fidem, deo nos generat, ait, non lex abolita, sed mater fides. Præter testimonia verò, ea

SECUNDA PARS

quæ retulit Ambrosius ex sacris literis multa.

Primum, conclusio hæc demonstratur ex tota epistola ad Ro. cuius præcipuū argumentum, atq; adeo scopus, & finis est ostendere, nec nature, nec scripturæ legem iustitiam dei præstitisse, sed solam fidem. Vnde & 1. c. adducitur illud Habacuc. 2. Iustus ex fide viuet, q. si substraxerit se, nō placebit animæ meæ. At si quis sine fide iustificaretur, iam iustus aliquis non ex fide viueret, sed ex naturali ratione. Quod cū Apostolo Prophetaq; pugnat. & ca. 3. Iustitia dei per fidem in omnes, & super omnes. Vt retro citauimus, & cap. 4. Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ac protinus subdens illud: beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatū, docet Apostolus beatitudinē hanc, siue in circuncisione, siue in præputio per fidē hominibus obuenire. Inde verò. c. 5. colligit, iustificati ergo ex fide pacem habeamus. & c. & cap. 8. Quos prædestinauit, hos vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, & quos iustificauit, hos & glorificauit. Primus ergo prædestinationis effectus vocatio est, quæ videlicet iustificationē antecedit, vt glorificationem iustificatio. At vocatio ad aures refertur, quibus fides percipitur. Certè Paulus, vt in summa dicam, nullos in epistolis suis dei filios nisi per fidem agnoscit, nullos nisi ex fide semen Abraham, & secundū promissionem hæredes admittit. Non aliam quā iustitiam fidei concedit, siquidē iusti-

RELECTIONIS.

21

iustitia apud deū sit, nō apud homines: nam per naturale, aut scriptā legē apud homines iustificari hoīes possunt: apud deum, si Paulo credimus, non possunt.

Deinde hæc cōclusio probatur ex eodē Apostolo ad Heb. 11. Vbi fides definitur esse substantia, id est, fundamentū rerū sperandarū. Quod si ratio naturalis ad iustificationē satis est, iā profectō aliud fundamentū ponitur præter id, quod positū est. Et præterea cū Apostolus eo capite docere vellet omnes iustos antiquos per fidē operatos esse iustitiā, fide, inquit Enoch trāsatus est: testimoniū enim habuit placuisse deo, sine fide autem impossibile est placere deo, Accedentem enim ad deum oportet credere. Quo ex loco certissimū sumitur argumentū. Nam Enoch in sacra scriptura fidem habuisse non legitur, sed solum placuisse deo. Monstrauit igitur Apostolus Enoch etiam fidem habuisse, quia placuit deo, cui sine fide placere est impossibile. Quod verò sermo de actu fidei sit, vel manifestum est, cum euestigio causam Apostolus reddat: Accedentem enim ad deum oportet credere. Quam obrem parum apta eorū expositio est, qui tradunt Apostolū hic loqui regulariter, & in cōmuni, quasi plerumq; ita contingat, verba namq; aliena nobis sepe permittimus, ne in scholastica disputatione eloquentiæ laudem affectare videamur: puerile quippe est res theologicas ornatè dicere velle. Eorum itaq; interpretatio parum concinna est,

SECUNDA PARS

si argumentum Pauli cohæret. Etenim si vel rarò id accidere potest, vt quis sine fide placeat deo (cùm interdum per solam naturæ scientiam possit) dicetur Enoch ex illis esse, qui naturali ingenio ducti iustificati sunt: ita vel Apostoli ratiocinatio nullius penitus est momenti: vel assertio, quæ fingit aliquem sine fide placere deo, est erronea.

Præterea, Sapientiæ. 9. Da mihi, inquit, sedili tuarum assistentem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, Quoniam homo infirmus sum, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua in nihilum computabitur. Mitte illam de cœlis sanctis tuis, vt tecum sit, & tecum laboret. Et sciam quid acceptum sit apud te omni tempore, & deducet me in operibus meis sobriè, & erunt accepta opera mea. Quis enim hominum poterit scire consilium dei? aut quis poterit cogitare quid velit deus? cogitationes enim mortalium timidae, & incertæ prouidentie nostræ. Corpus enim, quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit sensum, multa cogitantem terrena inhabitatio. Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cū labore, quæ in cœlis sunt autem quis inuestigabit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis? Nam per sapientiam sanati sunt, quicumq; placuerunt tibi domine

RELECTIONIS.

22

dñe à principio? Est ne igitur, qui post adeò clarè irrefragabileq; veritatis testimoniū audeat veritati refragari? Ecce sapiēs quod nos asseruimus manifestissimè docet, nō sat esse mortaliū cogitata humanaq; cōsilia ad animi salutē, nisi spūs sancti dono cœlestis homini scientia conferatur, scientia videlicet illa salutis plebi dei data in remissionem peccatorū ipsius.

Quid si illud adijciam quod à Conc. Mileuita. c. 4. refertur in hæc verba? quicumq; dixerit gratiam dei in qua iustificamur, ob hoc nos inuare ad nō peccandum, quia per ipsam nobis datur, vt sciamus quid appetere, quid fugere debeamus, non autē per illam nobis præstatur, vt quod faciendum cognouerimus, etiā diligere, & facere valeamus, anathema sit, cū sit vtrinq; donū dei, & scire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus. Non ergo iuxta Conc. definitionem gratia dei solū requiritur ad mouendū affectum, sed ad mouendum etiam intellectum. Quod ex Psal. 93. Concilium probat, qui docet hominē scientiam, Dominus scit cogitationes hominum: quoniam vanæ sunt: Beatus homo, quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum.

Concilium verò Carthag. in epistola ad Innocentium refert in huius rei cōfirmationem illud ex. 2. ad Cor. 8. Non sumus sufficīētes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est.

Item Celestinus Papa in epistola ad omnes Galliciarum

SECUNDA PARS

harum episcopos. c. 9. ubi de fide contra Pelagianos decernit. Ita deus in cordibus hominum atq; in ipso libero, inquit, operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium, consiliū omnisq; motus bonę voluntatis ex deo sit. Ad hanc enim professionem Papa Zozinus nos instituit inquit. Quod tempus interuenit quo dei non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor, & protector orandus est. Superbum est enim ut quicq; sibi humana natura pręsumat & c. 12. Ecclesiasticis ex diuina sumptis auctoritate documentis omniū bonorū affectum, & omnium studiorum, quibus ab initio fidei ad deum tenditur, deum fatemur auctorem & nō dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita pręueniri. Quo utiq; auxilio non aufertur liberū arbitriū, sed liberatur, ut de tenebroso lucidū, de prauo rectū, de languido sanum, de imprudente sit prouidum. Igitur catholicum nō est, ut. c. 13. eiusdem epistolę cōcluditur, quod prefixis sententijs apparuerit esse contrariū. Et ratio, nisi me cōiectura decipit, palmaria est. Nam vel homo cum primū ad vsum rationis peruenit, de fine naturali deliberat, vel de supernaturali: si de naturali certē ut est verum proportionatum intellectui, ita est quoq; bonum voluntati proportionatum. Quare voluntas nature bonum appetere potest naturaliter, quemadmodū intellectus naturale verum potest naturaliter intelligere, cum igitur puer illere-

Et

RELECTIONIS.

23

Et de fine nature deliberans: naturamq; ducē sequēs velit quod natura pręscribit, non peccat, sed facit quod in se est, quare iuxta aduersariorū opinionē iustificabitur, primamq; gratiam ex puris naturalibus consequetur, quod sine dubio erroneum est. Sin verō deliberatio de fine supernaturali sit, cognitio erit supernaturalis, quam nos fidem appellamus.

Pręterea, si cognitio naturalis posset esse primum iustificationis exordium, iam ex nobis esset primū nostrę iustificationis initium, quod Pelagiani docuerūt. Quod si hæc antiqua pręsidia nō haberemus aduersum nouā cōmentitiāq; sententiā, synodus tamē Tridentina abundē nobis & auxiliū & pręsidiū ferret, sessione. 6. c. 5. 6. 7. & 8. decreti de iustificatione impij. Nam. c. 7. expressē definit sine fide nulli vnquam iustificationem cōtigisse. Et. c. 8. addit hæc verba. Cum verō Apostolus dicit iustificari hominem per fidē, ea verba in eo sensu sunt intelligenda, quę perpetuus ecclesię catholicę cōsensus tenuit expressitq; scilicet, ut per fidem iustificari dicamur, quia fides est humane salutis initium, fundamentū, & radix omnis iustificationis sine qua impossibile est placere deo, & ad filiorū eius consortium peruenire. Hactenus synodus Triden. Cum Christiana igitur fide pugnat, qui salutem vitamq; animi cuiquam sine fide tribuit. Omnibus enim Apo. innotat, gratia estis saluati per fidē, & hoc non ex vobis, Dei namq; donum ad Ephe. 2. Secun-

SECUNDA PARS

Secunda conclusio, ad peccati siue originalis siue mortalis remissionem fides in Christum explicita vel implicita est, ac fuit necessaria.

Non est autem hec secunda tam certa, & explorata quam prima, sed eam negare non video qua ratione possit esse tutum, certè ne quid amplius dicam, periculosum & temerarium est.

Primum enim August. ita definit, cum alijs locis plurimis, tum maxime epistola illa. 157. ad Optatum, cuius verba quoniã retroposumus nõ sunt hoc nobis loco resumenda. Diuus etiã Tho. ad Hebr. 11. lecti. 2. Post peccatum primi parentis nemo potuit, inquit, saluari à reatu culpæ originalis, nisi per fidem mediatoris explicitã vel implicitã. Diuus quoq; Chrys. Homil. illa de fide, & lege naturæ idem tenet.

Id etiam testimonijs sacrarum literarum corroborari potest. Ad Colo. 1. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, & eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnũ filij dilectionis sui in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum. Et infra, placuit per eum reconciliare omnia, pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in cælis. &c. At sanguis Christi non comunicatur hoibus nisi per fidem vel sacramenta fidei. ergo. &c.

Præterea, ad Gala. 3. Omnes filij dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. &c. 2. Scientes q. nõ iustificatur homo ex operibus legis, sed per fidem Iesu Christi,

RELECTIONIS.

24

sti & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi. Item ad Rom. 5. Iustificati ergo ex fide pacem habeamus ad deum per dominum nostrũ Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus. &c. 4. Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iustitiam: nõ est autem scriptum tantum propter ipsum, sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum dominum nostrum à mortuis qui traditus est. &c. Et. c. 3. Manifestius. Iustitia dei per fidem, inquit, Iesu Christi in omnes & super omnes, qui credunt in eum, non enim est distinctio, Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu quem proposuit deus propitiator per fidem in sanguine ipsius propter remissionem præcedentium delictorum. Et ratio est in promptu, sicut enim est mediator dei & hominum deus & homo Christus Iesus. ad glorificationem, ita quoq; mediator est ad iustificationem. Quare sicut per fidem in Christum glorificamur ita per eandem oportet iustificari.

Verum exinde magna quæstio nobis oritur, an euangelio promulgato fides explicita Christi sit ad iustificationem hominis necessaria. Nam si testimonia, quæ nunc retulimus, exponi de fide explicita, vel implicita possunt, æqua ratione cum afferuntur eadem aliq;

SECUNDA PARS

aliaq; similia, vt probetur Christi fides post euangelij diuulgationē ad eternā salutem necessaria, de fide explicita vel implicita poterunt explicari. Quō fiet vt argumenta, quę retro fecimus ad eam conclusionē corroborandam per hanc expositionem eludantur. Augetur verō quęstionis huius difficultas, ex eo quod habetur Ioā. 8. Si nō credideritis quia ego sum, in peccato vestro moriemini; nemo igitur à peccato iustificabitur nisi credat Christum esse deum.

Num. 21.

Item vt filij Israel à serpentum morsibus sanarentur, oportebat eos in statuam serpentinā aspicerē. Ergo vt à peccatorū vulnere quis sanetur, opus est credere in Iesum Christum, vt habetur Ioan. 3.

Pręterea, 1. Ioan. 5. qui habet filiū dei habet vitā, qui nō habet filiū dei vitā non habet. Habere autem filiū est credere in filiū, vt in eo cap. dicitur. Nemo itaq; sine fide Christi in euangelio viuificatur.

Pręterea, Bonifa. 8. in extra. vnā sanctā, vnā, inquit, sanctā ecclesiam catholicā & apostolicā firmiter credimus, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, in qua vnus est dominus, vna fides, vnum baptisma. Non ergo sine fide explicita Christi, homini extra ecclesiam constituto, scilicet Iudeo, vel Pagano peccata remitti possunt.

Adde huc illud. 1. Cor. 3. Fundamentum aliud, nemo potest ponere pręter id, quod positum est quod est Christus Iesus. i. Christi fides, per quam Iesus habitat

RELECTIONIS.

25

bitat in cordibus, vt glossa ibidē exposuit. Et Greg. 1. q. 1. c. Cū Paulus dicat fundamentū aliud. & c. cōsequenter probatur, quōd vbi Christus non est fundamentū, nullius boni operis potest esse superedificatio.

Adde rursum & Chrysost. Hom. de fide, & lege naturę hisce verbis differentē. Sicut hominibus opus est primum, vt pręcedat vita deinde sequatur alimentum, ita necessarium, vt pręcedat vitam nostram spes in Christū, quę postea pascenda bonis operibus. Et vis planē videre, quōd opera sine fide nō viuificant? Testimonium bonum habuit Cornelius de elemosyna & precibus, sed Christum ignorabat, deum quidem credens, sed quia bona quidem erant opera, sed mortua eō quōd fidem, scilicet Christi non habebat, mittitur angelus. & c.

In Concil. tandē hoc Tridē. sess. 6. decreti de iustif. impij. c. 4. videtur esse definitū in hec verba. Translatio à statu in quo homo nascitur filius primi Adę in statum gratię, & adoptionis filiorū dei post euangelium promulgatū, sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest. Quōd etiam cap. 6. declaratur apertius. In primo etiam decreto. 5. sess. eiusdē Concilij ita dicitur. Vt fides nostra catholica sine qua impossibile est placere deo. & c. Fides autem nostra catholica sine cōtrouersia Christi fides explicita est. Et inferius. Si quis originale peccatū, vel per humanę naturę vires, vel per aliud remedium asserit

D tol-

SECUNDA PARS

tollit q̄ per meritū vniū mediatoris dñi nōstri Iesu Christi, aut negat ipsum Christi Iesu meritum per baptismi sacramentū tam adultis quā parulis applicari, anathema sit. Quia non est aliud nomen sub cōlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde illa vox. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et illa, quicumq; baptizati estis Christum induistis. Haecenus synodus.

Quod si post adeo firma testimonia ratio quicq; confirmare valet, illa certē non est omnino pessima, q̄ sicut parulis post euangelij promulgationem protestatio fidei in Christum implicita nil est ad salutē, & remissionem peccati originalis, sed fidei Christiane explicita professio requiritur, qualem baptismus continet: sic ad remissionē peccati in adultis iam euangelio promulgato non sat erit Christi fides implicita. Explicatiora sunt siquidē remedia salutis in euangelica lege, quā erant in lege aut naturae, aut etiā scripturae.

His tamen nō obstantibus (salua semper ecclesiae Romanae auctoritate, cuius cōsue nostra oīa scripta & dicta volumus esse subiecta) sit tertia conclusio.

Ad remissionem peccati vel originalis, vel actualis ante baptismum non requiritur etiam nunc fides euangelij explicita. Cornelius namq; iustificatus erat antequam Christi fidem acciperet. Id autem quoniam à quibusdam proteruē negatur, ostenditur imprimis

D.

RELECTIONIS.

26

D. Tho. testimonio. 2. 2. q. 10. ar. 4. ad. 3. Deinde sacra scriptura testatur eum ante fidem Christi fuisse virum religiosum, ac timentem deum, quae verba de inimicis dei nullo modo dicerentur. Petrus quoq; ait. In veritate comperio quod non est personarū acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum & operatur iustitiam acceptus est illi. Appellatus verò Cornelius ante fuerat vir iustus, ac timens deum. Ergo acceptus erat gratusq; deo priusquā in Christum explicitē crederet. Atq; idem ferē argumentum est de Eunuchō Act. 8. & Lidia purp. cap. 16. Idem ergo nunc etiā euenire poterit, vt per solam fidem in deum homo iustificetur, & quærat mox à deo salutē, quae est per Christum Iesum.

Præterea fidem explicitam Christi deus in noua lege nō cōmunicat sine prædicatē, vt patet ex Apo. ad Ro. 10. sed in quolibet momento homo, qui credit in deum potest iustificari, non autem in quolibet potest habere prædicatorem, qui de fide Christi instruat eum, ergo. &c.

Præterea, D. Tho. id tenet. 3. p. q. 69. ar. 4. ad. 2. in hac verba. Remissionē peccatorū aliquis consequitur ante baptismū, secundū q̄ habet baptismum in voto, vel explicitē, vel implicitē. Ita ante baptismum Cornelius, & alij similes cōsequuntur gratiam, & virtutes per fidem Christi, & desiderii baptismi explicitē, vel implicitē. &c. Ac re vera inter auctores nul-

D ij lum

SECUNDA PARS

lum equidem legi, qui huic conclusioni refragaretur, nedum illam tanquam aut hæreticam, aut erroneam, aut scandalosam exploderet. Ego verò & opto redargui me, & ea, quæ disputo differere malo quàm iudicare. Cumq; nec studio certandi, nec ostentandi ingenij gratia, sed causa veri reperiendi disputationem hanc, aliasq; suscipiā, si quis melius sentiat, huic ego libenter & aures & animum accommodaui.

Ad argumenta igitur, quæ in hanc tertiam conclusionem facta sunt, ordine suo respondemus.

Ad primū, non esse eandē rationē etiā euangelio promulgato de remissione peccatorū, & æterna finaliq; salutē. Non enim omnia, quæ ad hanc consequendam exiguntur, ad illam alterā sunt necessaria. Eò q̃ illa, ut modò dicebamus, in tēporis puncto cuiq; adest facienti quod in se est, hæc verò secundum diuinæ procurationis ordinē per media quædam temporaria, & successiua administratur? Quocirca nil mirū est, si eadem etiam testimonia ad iustificationem huius vitæ momentaneam relata, de fide in Christum implicita intelligantur, relata verò ad futuræ æternæ vitæ salutem, intelligantur de fide explicita.

Ad secundum, posteaquam euangelium Christi fuerit annuntiatum, ut illis erat, quibus dominus loquebatur, fatemur prorsus sine euangelij fide ne peccata quidem posse remitti. Secus tamen priusquam homini Christus dominus fuerit prædicatus.

Ad

RELECTIONIS.

27

Ad tertium, perfecta sanatio vulnerū, quæ à serpente accepimus tunc erit, cum alligauerit dominus vulnus populi sui & percussuram plagæ eius sanauerit, ut Esa. 30. dicitur, hoc est, in resurrectione. Huius autem resurrectionis gloriam, & salutem nemo sine Christi fide explicita consequitur.

Quòd autem de hac cōsummata perfectaq; salute dñs loqueretur patet Ioan. 3. Sicut Moyses, &c. ut omnis, qui credit in eum non pereat, sed habeat vitā æternam. Et eadem penitus intelligentia quartū argumentū facile diluitur. Vitam æternā, inquit, dedit nobis deus, & hæc vita in filio eius est, &c.

Ad quintum, prius dico quòd extra sanctam ecclesiam tradit Bonifacius non esse remissionem peccatorum: quia nullum est sacramentum aut naturalis, aut scriptæ legis, siue pro paruulis, siue pro adultis in quo peccata remittantur: constat siquidem hereticos, Iudæos atq; Paganos, qui in forma ecclesiæ baptizant paruulos suos, peccatum originale remittere salutemq; conferre: sed quoniam hoc per sacramentum ecclesiæ fit, licet illi sint extra ecclesiam, non proinde extra ecclesiam salus est remissionē peccatorum.

Posteriùs respondetur quòd Bonifacius loquitur de remissione peccatorum, quæ per ecclesiæ sacerdotes auctoritate clauum exhibetur. Nulla est enim extra ecclesiam iurisdictio, nulla facultas remittendi peccata, sed ubi primū quis ab ecclesia egreditur

D iij hanc

SECUNDA PARS

hanc potestatem amittit D. August. in enchir. c. 65. ubi etiam aliam expositionem insinuat, ut videlicet extra ecclesiam non sit remissio peccatorum perfecta per quam vitam æternam consequamur, sed priores responsiones præstabiliiores sunt.

Ad sextum, qui implicitè credit in Christum, Christum habet fundamentum, quale habuerunt Cornelius & Eunuchus, habitabat enim Iesus per fidem in cordibus eorum priusquam in Christum explicitè crederent.

Septimum argumentum, sententiam nostram non modo non refellit verumetiam confirmat, nam Chrysostomus de vita æterna expressè loquitur, ideoque mortua Cornelij opera vocat: quia sine fide Christi explicita æternam vitam præstare non poterant, alioquin viua opera erant, quæ ut idem ait, placebant deo.

Ad octauum, vel ex eo liquet conciliū de eterna vita translationeque in filios dei perfecta sermonem facere, quod adducit in propriæ sententiæ confirmationem, illud ex euangelio, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest intrare in regnum dei, & hinc patet quid ad alia eiusdem concilij testimonia respondendum sit.

Ad rationem ultimo loco adiectam respondeo, adultorum, ac paruulorum non per omnia currere similitudinem. Quæ in eo quidem par est, quod sicut paruuli sine sacramento baptismi non saluantur, ita nec adulti sine baptismi saltem desiderio: at iustificatio, siue remissio peccatorum, non æquè obuenit paruulis

RELECTIONIS.

28

uulis atque adultis, ut sæpe iam diximus.

Nunc verò ea sunt argumenta refutanda, quæ contra primam, & secundam conclusionem conformauimus, scilicet, ut ostenderemus sine fide Christi, imò sine fide dei posse hominem iustificari.

Et quidem cum D. Tho. primum auctoritas nobis opponitur, id nos statuimus D. Thomæ commentum hoc nouum, assignari nec debere nec posse, sententiā, qui contrariam multis locis apertissime docuit, ut. 12. q. 113. ar. 4. 22. q. 10. ar. 4. ad. 3. ad Rom. 10. lect. 3. ad Heb. 10. lect. 4. & 11. lecti. 2. quo postremo loco Caietanus nobiscum sentit, & in commentarijs super epistolam ad Rom. c. 3. Ne quis cum existimet in hac re aut à D. Tho. aut à veritate potius catholica disfidere.

Igitur illa opinio D. Tho. quæ. 12. q. 89. tenet, probabilis quidem est, adultum enim cum solo posse originali decedere communi fidelium sensui videtur aduersum, limbum namque puerorum admittimus, non adultorum. Sed non est tamen usque adeo certa, ut non sit in proclui eam infirmare, cum aduersum certam firmamque veritatem adducitur.

Deinde argumentum quo D. Tho. utitur illa opinione suadenda consentaneum, & congruum est, non demonstratiuum, congruentia verò argumenta, si ad viuū refecetur, sæpe reperiuntur infirma. Quare nec D. Tho. accipit illud antecedens tanquam firmum, scilicet, facienti quod in se est pro naturæ viribus, deū in eo

D iij dem

SECUNDA PARS

dem illico momento conferre gratiā gratum facientē, per quam homo iustificatur. Possēt enim cū Duran. verisimiliter dici. 4. d. 4. q. 7. non oportere statim ut puer rationis naturalis dictamen sequitur per gratiā dei iustificari, sed sat esse si proximē, vel etiam post aliquam moram temporis secundum diuinā providentiā moderationem iustificetur, quo quidem intervallo egregiē poterit de rebus supernaturalibus erudiri easq; tenere per fidem. Ad hęc, quod paulō ante dicebamus, nec resumere modō piget, sicut ad iustificationem voluntas boni naturalis non sufficit, ob id namq; auxilio speciali indiget, ita quoq; cognitio veri naturalis non est idonea.

Nempe inter actus volūtatis, & intellectus proportio est, quoniā enim voluntas nō fertur in incognitum, ut eliciat actū naturalem cognitio naturalis antecedit, ut autem actionem habeat supernaturalem, requiritur ante notitia supernaturalis, quod D. Tho. 3. cōtra gen. c. 152. disertissimē tradit. Non igitur D. Tho. secum ipse pugnans gratiam solū requirit ad mouendū affectum in iustificatione impij, verumetiā ad mouendum intellectum: quare in hunc sensum facienti quod in se est, per naturā duntaxat vires, deus non denegat gratiam, quia pręstō adest gratuitum dei auxilium mouentis hominem, & ad cognoscendū, & ad amandum finem supernaturalem.

His ita constitutis ad primum argumentum dupliciter

RELECTIONIS.

29

pliciter responderi potest. Prius q̄ deus puero deliberanti etiam circa vitā honestam accurret nō solū mouendo affectum, verū illustrando quoq; intellectū. Nam quemadmodum naturalis ratio in illo principio, deus est remunerator inquirentiū se, eam certitudinem nō pręstat, quæ videlicet opus est ad statuum continendumq; in officio hominis animū, cogitationes enim mortalium, timidæ, & incertæ providentiæ nostræ, ita profectō, ut puer rectē firmiterq; deliberet de honesta vitā ducenda, pueriles illæ naturæ cogitationes non sufficiunt: sed confirmatur, & illustratur puer maiori quodam lumine ab eo, qui illuminat omnem hominē venientem in hunc mundū. Atq; id est, quod Paulus ait, non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis. & c. ut Diuus August. de gratia. & libe. arb. c. 7. docet. Id demū est quod Propheta dixit, qui docet hominē scientiā, dñs sit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt.

Vnde & si D. Thomas intelligatur de ordinatione ad debitum finem naturalem, ut de verita. q. 14. arti. 11. ad primum sentire videtur: intelligendus tamen est non de ordinatione, quæ per naturam fit, sed quæ fit per gratiam, ut loco citato. 12. dicitur, si ordinauerit se, inquit, ad debitum finem per gratiam. Et enim licet fidei lumen per se loquendo detur propter supernaturalia, quæ nō videntur, tamen etiam est necessariū propter quædam naturali lumine cognoscibilia,

D v

SECUNDA PARS

bilis, ut ea, scilicet, firmitate teneantur, quæ ad rectam vitam confirmandam exigitur. Ob id quippe scriptum est: da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Iuxta hanc verò priorem solutionem puer ille iustificaretur sine fide explicita dei, non tamen sine fide.

At nos multò sanctius credimus, ad iustificationem fidem dei explicitam esse necessariam D. Tho. 12. q. 113. ar. 4. August. in illud Psal. Dixit insipiens in corde suo non est deus. Et libro de vera innocentia. Concil. Trid. sess. 6. in decreto de iustificatione impij. c. 6. adducit in hoc Apostolum ad Heb. 2. Sine fide impossibile est placere deo. Cuius rei causam reddens. Accedentem enim ad deum, inquit, oportet credere quoniam est, & quod remunerator est inquirentium se. In secunda item conclusione nos ostendimus fidem saltem implicitam Christi ad iustificationem esse necessariam, quæ intelligi non potest, nisi credatur deus per gratiam suam hominum iustificator.

Item peccatum mortale sine contritione nulli remittitur, contritio autem, hoc est dolor de peccatis propter deum, sine dei cognitione nulla est, remissio igitur mortalis saltem peccati dei notitiam prærequirit.

Commodior est itaque solutio posterior, qua dicimus eiusmodi puero deliberanti fidei lumen protinus affulgere, sicut autem lumine nature nil prius ostenditur quam primum nature principium, scilicet, quodlibet est, vel non est: ita fidei lumen statim om-

nino

RELECTIONIS.

39

nino demonstrat deum esse, quod primum fidei principium est. Nec talis illuminatio miraculosa est, imò regularis est diuinæ providentiæ: cum, scilicet, mouet homines ad finem supernaturalem. 3. sen. D. Tho. d. 25. q. 2. ar. 1. q. 1. ad. 1. & 2. Sapientiæ. 7. Sapientia per nationes vniuersas in animum se transfert, & amicos dei, ac Prophetas constituit, attingit enim à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Quod si obijcias cognitionem dei non aduenire hominibus, nisi magno, & longo tempore, atque discursu, respondeo verum esse si de notitia dei naturali sermo sit: nam ad supernaturalem tempus non exigitur, certè non illud adeò longum quod argumentum fingit, nam ut ex Duran. sententia retrò diximus, puer ille, qui natura duce se couertit ad debitum nature finem, consequetur quidem peccati remissionem non in eodem euestigio puncto, sed breui tamen iuxta diuinæ providentiæ dispositionem. Et si arguas, ergo interea poterit peccare venialiter, quod D. Tho. reijcit, respondeo, nihil quidem repugnare si ad normam dialecticorum differamus. At si, quod theologos decet, diuinæ & legis & providentiæ in homines rationem habemus, sicut diuinæ curæ est providere ne interim excedat, ut non detur contra comunem legem homo adultus in limbo, sic ad procuracionem dei spectat ne peccatum veniale peccet ante mortale. Quemadmodum Adam non poterat ante peccare venialiter quam pec-

SECUNDA PARS

peccasset mortaliter, idq; deo specialiter procurante, ne contra communem legem in statu innocentiae cum culpis admittamus & poenas.

Ad tertium argumentum, quoniam secundum ex ijs, quae iam diximus, facile soluitur, respondeo Paulum Apostolum de fide explicita in Christum habere sermonem, hanc enim statuit deus per homines ad ministros hominibus impartiri, unde & subdit Apostolus. Nunquid non audierunt, & quidem in omnem terram. &c. Ex his itaq; colligit, ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Ceterum fides, quae in lege naturae erat, cuiusq; aetati ad iustitiam necessaria homine extrinsecus docente non egebat, sed interius, vel inuisibiliter, vel visibiliter per angelos administrabatur.

Ad quartum, Adrianus de baptismo. q. 1. arti. 3. tenet eiusmodi puerum non recipere gratiam, nec satis esse non ponere obicem, sed requiri convenientem dispositionem fidei in adultis. Unde Act. 8. Cum Eunuchus Philippo dixisset, quid prohibet me baptizari: Philippus ait, si credis ex toto corde. &c. Iuxta quam sententiam datur accessus neuter ad baptismi sacramentum: per enim ille, nec recipit gratiam, nec peccat mortaliter dum sic baptizatur. Sed cum huiusmodi euentus non sint frequentes, imò adeò disputationis gratia fugantur satius fuerit ad dei providentiam referre, quae non deficit in necessarijs: quale

RELECTIONIS.

31

le est illuminare hominem, quem sit per Christi sacramentum iustificaturus.

Ad quintum, negatur propositio minor si de cognitione dei gratuita, & supernaturali sermo est, nam de naturali nos concedimus, ac libenter quidem.

Ad sextum, D. August. de spiritu & litera cap. 26. & 27. exponit naturaliter, quae legis sunt faciunt. &c. id est, per naturam gratia tamen perfectam: quia enim peccatum contra naturam est, gratia quae naturam perficit, secundum naturam esse dicitur, loquebatur autem Apostolus de gentibus conversis ad Christum, quae sine lege scripta, qualem Iudaei habebant, legis praecepta servabant. Et hanc responsionem sequitur D. Tho. 12. q. 109. arti. 4. ad 1. Respondere quoque possumus praecepta legis naturaliter cognosci agentibus, & singula naturaliter etiam fieri, licet omnia sine auxilio dei speciali impleri non valeant. Ob quam causam D. Tho. dixit opus esse gratia ad movendum affectum, nec enim voluntas perficere naturalia omnia praecepta potest, quae naturae lumine intellectus antè cognoverit. Quae quidem expositio cum apud nostros maxime sit aperta, miror ego viros doctos hoc testimonio moveri potuisse ad novam commentitiamque sententiam inferendam, Diuino etiam Thoma repugnante.

Ad postremum argumentum, Caietanus in commentarijs super illum locum Apostoli, accedentem enim ad deum. &c. Respondet, quod doctrina Pauli in

SECUNDA PARS

in communi datur, ac proinde in communi dicitur, oportere credere, quia est deus, longè autè melius esset, inquit, si non crederet, sed sciret deum esse. Addit rursum quòd deum esse remuneratorem inquirentium se, oportet fide teneri, quoniam nulla speculativa scientia hoc attingere potest. Quòd utiq; si verum est argumentum illud facile diluitur, non enim utraque cognitio habetur ex lumine naturali, quòd altera parte antecedentis assumitur.

At qui Divum Chrys. Hom. 4. de providètia, vel futo legere voluerit, sanè intelliget philosophos, qui supplicia peccatorum negant præmiaq; iustorū post hanc vitam, in media luce penitus aberrare. Nam si iusti, qui deum ritè colunt, migrant affecti inuris ex hoc mundo, pessimi cōtra, immerita fœlicitate potiti, omni certè ratione concluditur, deum nec iustum esse, nec curam habere rerū humanarū. Quòd si deo providentiam tollis, atq; iustitiam, dicitur vocabulum inane sit, qui circa cœli cardines ambulet, nec nostra consideret. Qui igitur negat alterū, utrunq; tollat necesse est: nam si non est remunerator inquirentium se, nec deus quidem est unde & barbaræ omnes gentes pœnas improborum præmiaq; iustorum admiserunt. Crederim igitur opus esse, ut fides concurrat ad assentionem utriusq; principij, quo tam firmiter, ac constanti teneantur, quàm necessum est, ut hominis vita in honesto, & officio confirmetur. Nam alterius modi

RELECTIONIS.

32

di cognitionem ad Rom. 1. ostendit Apostolus idoneam minimè fuisse ad iustè beateq; viuendum.

Adde huc deum dupliciter cognosci posse, & ut finis naturæ est causaq; rerum naturalium, & ut finis est hominis supernaturalis, cuius etiam gratuito beneficio homo supernaturalem illum finem cōsequatur. Ad placendum verò deo non sat est cognoscere ipsum esse principium auctoremq; naturæ, sed oportet in deum ferri quatenus finis est naturæ vires excedens: sic autem deum esse, & esse remuneratorem sola fide creditur. Quocirca simpliciter, atq; in univèrsam cum Apostolo fateamur, accedentem ad deū finē utiq; supernaturalem oportere credere quia est. Nam scire quòd naturalis ratio docet ad hunc supernaturale accessum non sufficit. Quippe habemus accessum ad deum per fidem ad Roma. 5. Quæ de re vide D. Tho. 22. q. 1. ar. 8. ad. 1. & q. 2. ar. 4.

Hinc verò iam primū argumentū soluitur corū, quæ à principio statim huius controuersie proponebamus. Prius enim falsum est nō alterius rei fidē necessariam esse tunc temporis ad salutem. Oportebat namq; etiam credere deum esse iustificatorem cuius videlicet gratia peccata hominibus remitterentur: oportebat item credere mortales à cœlesti regno peregrinos, & alienos effectos patriā illam, quam sperabant, non aliter adepturos quàm per aliquod diuinæ providentiæ remedium præparatum.

Poste-

SECUNDA PARS

Posterius quoque, ut nihil aliud credere opus esset, sed ibi tamen fides Christi implicitè continebatur, ut sæpe idem diximus, per què deus iustificauit omnes mortales, quos predestinauit in regnum. Hic est enim Samaritanus ille, qui homini vulnerato curationem attulit, iacentem erexit, superq; suum ipse iumentum imposuit, ut iuxta Esa. vaticinium, portaret in corpore suo nos & iniquitates nostras. Hic ille est, qui in stabulum, id est, fidelium consortiū nos induxit, qui etiam curam stabulario dedit, hoc est ministro fidei, sacramentorumq; suorū: hic deniq; sumptus suppeditauit, ut per omnia salutem nostram illi ferremus acceptam, qui saluator est omnium hominum maximè fidelium.

In secundo verò argumento, quod additur nō est mihi consiliū differere, an præcepta decalogi naturali ratione contineantur. Sed tenendo quod D. Tho. sæpe tradit, & dominus Caietanus disertè in cōmē. super Matt. explicat legis decē mādāta moralia, & naturalia esse, respondetur prius quod quemadmodū decem generibus, quæ prædicamenta Philosophi vocant, res omnes continentur non formaliter semper, sed reductiue, punctus enim principium quantitatis, materia, principium substantiæ ad prædicamenta ea reducuntur, quorum principium sunt: sic ad decalogi mandata referūtur vniuersa, quæ à deo præcipiūtur, ea vel maximè, quæ principia sunt cæterorum. Ita præ-

RELECTIONIS.

33

præceptum de honoratione parentum, obseruantiam principum ac maiorum continet, ita in præcepto mechæ omnem fornicationē abusumq; naturæ per luxuriam intemperantis comprehendimus. Ita deniq; fidei præceptum ad illud de cultu vnius dei referendum est, nec enim sine recta fide deus rectè colitur: qui ergo voluerit ad vitam ingredi, mandata seruet, non ea solū, quæ explicitè in decalogo præscribuntur, sed etiam quæ continentur implicitè. Quale est de fide in deum hominis conditorem, iustificatorem, glorificatorem. &c.

Posterius dicere quoque possumus, seruantem præcepta naturalia vitam habiturū: qui enim fecerit ea, viuet in eis, at non ex eis, sed ex fide iuxta sententiam Apostoli ad Gala. cap. 3. Nam, quod iam retro docuimus, seruanti naturæ præcepta deus non denegat gratiam per quam ea etiam seruet, quæ naturæ lumen excedunt. Excessimus autem modum fortasse nos hac secunda relectionis parte differenda, sed eo tamen venia digni, quod absq; huius rei copiosa traditione reliquæ partes, aut vix, aut certè nullo modo intelligerentur.

E TER-

TERTIA PARS.

In quibus tertia, ac difficilis illa quidem erat, an post primum Adæ peccatū sacramenta fuerint in omni lege ad salutē necessaria? Pars enim negatiua suadetur imprimis D. Gregorij testimonio. 4. libr. mora. c. 2. referturq; à Gratiano de cōse. d. 4. c. Quod autē apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt mysteriū circumcisionis: vbi Gregorius solam fidē in lege naturę docet fuisse satis ad salutem paruulorū. At sola fides non est sacramentum, cum non sit sensibile signū: non ergo fuerunt omni tempore necessaria sacramenta.

Præterea, iuxta communem doctorum sententiam lege naturę durante paruuli saluabantur in fide parentum, at fides parentum non erat sacramentum.

Præterea, de sacramētis nihil ratione naturali statuere valemus, sed id solū quod diuina reuelatione traditum est: at ante Abraham vtrum aliquo visibili sacramento iusti, vel eorum saluarentur infantes, scriptura nō exprimit. Sacramenta igitur tunc temporis fuisse, non nisi temerē definiemus.

Postremo sacramentū nullum est, nisi quod à deo fuerit institutum, sed in lege naturę nullum signum insti-

RELECTIONIS.

34

instituit deus ad remissionem peccati vel originalis, vel actualis, non ergo fuit vllum in lege naturę sacramentum.

Partem verò affirmatiuā D. Augustinus videtur astruere. 19. li. cōtra Faustū. c. 11. in hæc verba. In nullum nomen religionis, seu verū, seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu sacramentorum visibilium consortio colligantur.

In hac ego controuersia non existimo nobis adeo esse laborandum, minimo enim negotio probare possumus sacramenta fuisse post Adæ lapsum omni tempore ad salutem necessaria. Corde siquidem creditur ad iustitiam, ore autem cōfessio fit ad salutem: omnis enim quicumq; inuocauerit nomen domini saluus erit. Vbi sub insigni oris professione, quæcumq; professio etiam operis intelligitur, cum non ore solū inuocemus dominū saluatorem verumetiā opere. Quemadmodum igitur credere oportet deum iustificatorem atq; ab eo interius iustitiam salutarem querere, ita exterius hanc fidem profiteri. Quod fit sanè per sacramenta: quæ vt antè descripsimus ceremoniæ sunt sacræ, quibus deo exterius nos subijcimus, vt in nobis salutem interius operetur.

Præterea, cum animo corporeq; constemus, nō sat est deum interiore fide colere, nisi corporeo etiā cultu interiorem protestemur. Etenim debet vtrumq; tributum humana natura deo pendere, vnde vtramq;

E ij par-

TERTIA PARS

partem suae constitutionis accepit, & cum ambarum partium, spiritus sancti & carnis, peccatum commune sit, consentaneum erat, ut esset remedium quoque commune, totusque homo interius & exterius sese subijceret saluatori.

Chryso. bo. 83, in Matt. Dionysius. 1. c. de ecclesi. Hieron. y. Addit huc Chrysost. antequam eum Dionysius eam esse hominis conditionem atque naturam, ut ad spiritualia capeffanda non nisi corporeis rebus possit aptari. Salutem igitur, qua deus in humano spiritu secretius operatur, necesse fuit rerum sensibilium imaginibus designari. Quo beneficium curationis ad suum homo modum non solum perciperet, verumetiam intelligeret, gratiam debitam suo benefactori relaturus.

Præterea, gentium omnium consensu firmatum est, non aliter quam oblati deo sacrificijs diuinam iram mitigari. Atque haud secus etiam Barbari facinora expiari arbitrabantur. At sacrificium in id paratum, ut deus placaretur verè erat sacramentum, sacramenta igitur semper fuere apud omnes necessaria.

Lex & religio tandem nulla est sine sacerdotij munere, atque functione, hæc enim tria ita sunt fueruntque coniuncta, ut nequeant à se aliquando separari. Quum ablato vno reliqua simul auferri necessum est: ut Apost. ad Heb. scribit. At sacerdos sine sacramentis, quæ administret esse nullo modo potest. Omnis enim potifex pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad deum, ut sacrificia offerat pro peccatis

RELECTIONIS.

35

tis quemadmodum ad eosdem idem Apostolus, ait. Hebra. 5. Ergo sicut lex, religio, sacerdotiū, fuerunt omni tempore necessaria, ita quoque sacramenta. Quod erat nobis in tertia parte huius disputationis breuiter absolvendū. Sed prius tamē quæ exordiamur quartā ea debemus argumēta diluere, quæ in contrariū obijciebamus. 3 par.

Ad primum, quanuis D. Tho. vtrunlibet probabile existimauerit, nunquam ego tamē eam potui opinionē induere, ut crederem sola interiore fide parentum infantium filiorum peccata mundari. Videmus enim sacramēta minus esse adultis quàm paruulis necessaria, cum sine sacramentis actu susceptis solo sacramentorum voto adulti saluentur, paruuli non saluentur. Quare si paruulis non essent in lege naturæ necessaria sacramenta, non video equidem cur essent adultis necessaria, cum tamen esse retrò nobis fuerit demonstratum. Id quod diuus etiam Grego. apertissimè in præscripto testimonio fatetur.

Item cum in lege veteri pro fœminis legis naturalis remedia durauerint, consequens fieret, apud Iudeos puellas sententiæ sacramento saluari, pueros non saluari nisi suscepto sacramento. Quod non video qua ratione cohereat.

Præterea, cum peccatum originale carnis propagatione contractum esset, non erat consentaneū, nisi ut corporali quoque remedio, ac medicina sanaretur.

Præterea, cum paruuli in lege gratiæ, & scripturæ sine

TERTIA PARS

re sine sacramentorum ope salutem minimè consequantur, non est cur eos in lege naturæ sine sacramentorum auxilio saluemus.

Igitur ad argumentum respondeo, Gregoriū non ibi distinguere fidem interiorem ab exteriori professione fidei, nec enim id asseruit adultis nō remitti peccata sine exteriori fide, paruulis verò remitti: sed distinguit potius fidem à sacrificio, asserens sacrificiū pro adultorum peccatis fuisse necessarium, ut videlicet actualis culpa peculiari sacramēto aboleretur, sed pro generali peccato, erat etiam generale remedium, nempe fidei quæcūq; professio, quam, fidem interim appellari, August. auctor est. Sacramentū, inquit, fides est. Ac propter hoc cū respondetur paruulū credere, qui fidei nondū habet affectū, respondetur fidē habere propter fidei sacramentū. Hactenus Aug.

Epist. 23. ad
Bonifac.

Eadem loquendi forma est, de spon. c. cū apud. & c. tuę fraternitati, et. 27. q. 2. sufficiat ad matrimoniū solus consensus, scilicet, quibuscūq; signis expressus. Distinguitur ergo ibi consensus non interior cōtra exteriorem, sed generaliter expressus contra expressum per verba.

Ad secundum eodem modo respondetur, fidem, hoc est, professionem & sacramentum fidei saluare filios in lege naturæ: nunc autem cū certa & definita sint sacramenta nec arbitrato parentum per fidem pueri iustificentur, nō admittimus in fide parentum

RELECTIONIS.

36

tum Christianorū pueros seruari, sed in sacramento baptismi à deo peculiariter instituto. Quauis alia etiam sit huius ratio discriminis quemadmodū in fine huius disputationis explicabimus.

In tertio verò argumento grauis error eorū est, qui de sacramentis nil decerni posse credūt, nisi quod sacris literis traditur. Multa enim verbo tenus & in noua & in antiqua lege tradita sunt, quæ scripto non fuisse mandata, ut vberius alia forsitan relectione, si vita suppetet declarabitur.

Quid si in lege Mosaica & euangelica, quæ literis exaratae fuerunt non est opus ad expressam omnia scripturā expendere, multo minus oportebit cū de sacramentis legis naturæ disputatur, ubi traditiones diuinæ scriptæ non sunt, dogmata nostra in sacris haberi literis expressa, sed satis erit, si clarissimorum virorum testimonijs cōfirmentur, aut certè magnis alioqui persuadeantur argumentis.

At re vera nulla ratio patitur, ut diuina prouidentia vllō vnquam tempore defuerit hominibus in necessarijs ad salutem. Non possent autem filijs paruulis remedia parentes applicare, nisi per dei reuelationē cognouissent, & paruulos originali peccato teneri, & aliquod remedium ad eos seruandos idoneum esse, quod licet scriptum non sit, non est tamen minus exploratum, quā si fuisset scriptū. Et cū scriptura exprimat ante Abraham fuisse religionē ac sa-

E iij cerdo-

TERTIA PARS

cerdotium, ex consequenti tradit fuisse sacramenta, sine quibus nec religio, nec sacerdotiū est. Cumq; etiā in lege naturæ sacrificia pro peccatis fierent, ut Iob 1. capite dicitur, profectō negari non potest, quin in lege naturæ fuerint aliqua sacramenta.

Ad postremum poterat facile dici non pertinere ad generalem rationem sacramenti, ut sit signum institutum à deo. Nec qui id affirmant idoneo probant argumento. At dico etiam antiqua omnia sacramenta ex dei institutione fuisse signacula, atq; figuras futuræ redemptionis per Christiū. Neq; enim humano ingenio, sed diuino placito, tam appositè omnia in figura contingebant illis, neq; homo vsquam vitulos, & arietes cruenta manu in dei cultū, & obsequium iugularet, nec deum tentaret hircorum placare sanguine, nisi deo reuelante cognouisset, eiusmodi animantium irrationalium sacrificia mysteriū aliquod sacrum portendere, cuius ratio remittendis peccatis haberetur. Fateor tamen non fuisse sacramentum sub definitis rebus verbis præscriptis in lege naturæ à deo traditum: sed rerum sacramentalium definitio, ac determinatio certa in veteri lege incepta, in euangelica perfectā, & consummata est. Nisi fortè quis sentiat oblationem Melchisedech in pane, & vino ex diuina & reuelatione & institutione fuisse: qua peculiariter ex causa sacerdos dei altissimi fuerit inter reliquos appellatus. Cui equidem opinatiōi

Gen. 14.

RELECTIONIS.

37

tioni nō admodū refragarer, si Anacletus Papa nō fuisset aduersus in epistola de ordinatione episcoporum: ubi initium, inquit, sacerdotij Aaron fuit, licet Melchisedech prior obtulerit sacrificiū, & post hūc Abraham Isaac, & Iacob, sed ij spontanea voluntate non sacerdotali auctoritate ista fecerunt: ceterū Aaron primus iubente domino victimas obtulit: hactenus Anacletus. Huic igitur finem tertiæ relectionis parti dederimus, iam pergamus ad reliquas.

QUARTA PARS.

Quarto itaque loco vertebatur in *questio 4.* questionem, an sacramenta vetera fuerint causæ gratiæ atq; salutis, an potius ea sola, quæ in noua lege sunt à Christo saluatore instituta? Et quidem suadetur in primis, nulla sacramenta posse salutem spirituale efficere. Quia res corporea nō potest esse causa efficiens charitatis & gratiæ, cum sint qualitates supernaturales à solo deo infusæ atq; creatæ. Et confirmatur quia nullum corpus potest in animum hominis agere, nisi prius agat in eiusdem hominis corpus, sed sacramenta non oportet quicquam in humanum corpus operentur, ut patet de absolutio ne sacramentali surdo collata, talis igitur absolutio nil producit in anima.

E v Con-

Q V A R T A P A R S

Confirmatur rursum quoniam aliqua sacramenta corū, etiam quę vel maximē causa gratię dicerentur, nō immediatē contingunt hominē, quem iustificant: ergo vel immediatē produciunt gratiam ubi non sunt, scilicet in anima, vel aliquam qualitatem efficiunt in aēre medio: quorū utrumq; videtur esse absurdissimū.

Præterea, si aliqua sacramenta gratiā efficerent, ministri quoq; talium sacramentorum gratiæ causa essent, ac verē peccata remitterent. Quod tamē Hieronymus in quartum caput Esaię refellit. Vbi adducens illud Matth. 3. Ego baptizo vos aqua. &c. Ex quo, inquit, discimus q̄ homo tantū aquā tribuat, deus autē spiritū sanctū, quo & sordes abluuntur, & sanguinis peccata purgantur. Et super Matth. cap. 16. comparans sacerdotes nouę legis sacerdotibus veteris subiicit. Quomodo ibi leprosum sacerdos mundum, vel immundum facit: sic & hic alligat, vel soluit episcopus aut presbyter, at sacerdos vetus non erat causa leprosum efficienter emundans: ergo neq; sacerdos legis nouę verē peccata remittit.

Item August. 15. de Trinitate. c. 26. Nullus discipulorum Christi, ait, dat spiritum sanctum, orabant quippe vt veniret in eos, quibus manus imponebant. Et lib. 83. questionum, quest. 53. asserit quędam deum facere per se ipsum sine media causa, vt illuminare animas. At si minister esset causa gratiæ per eum dominus animas illuminaret. Et Ambrosius lib. 10.

episto-

R E L E C T I O N I S.

38

epistolarum, epist. 84. ad Demetriadem. &c. Aliud est, inquit, quod inuisibiliter agitur, aliud quod visibiliter celebratur. Nec idem est in sacramento forma quod virtus. Nam forma cū humani ministerij adhibetur obsequio, virtus autem per diuini operis præstatur effectum. Ad cuius utiq; potentiā referendum est, quod dum homo exterior abluitur, mutatur interior. Eandem sententiam apertioribus etiam verbis expressit Ciprianus in sermone de baptismo Christi, & manifestatio Trini.

At verō contrā suadet, omnia cuiusq; legis sacramenta causas fuisse gratiæ atq; salutis. Primum quia omnia sacramenta sunt signa sanctificationis practica & effectiua, quemadmodum à principio constitutum. &c.

Præterea, Iob. 1. Sanctificabat Iob filios suos offerens holocausta per singulos. Et Leuit. 16. dicitur, Sacerdotem aspersione sanguinis expiare præuaricationes, & peccata filiorum Israel.

Præterea, Aug. super Psal. 77. adducens illud. 1. Corin. 10. Sed nō in pluribus eorum beneplacitū est deo: sic ait. Et cū essent communia omnia sacramenta, non cōmunis erat omnibus gratia, quę sacramentorū virtus est. Sic & nunc omnibus baptizatis cōmune lauacrū regenerationis, sed ipsa gratia nō cōmunis est omnibus. Et glo. ordi. in illud eiusdem capituli decimi. Omnes in Moyse baptizati sunt in nube,

&

Q V A R T A P A R S

Et in mari. i. per visa illa signa purgati, vel signum baptismi acceperunt quod credentibus idem valuit. In nube baptizati sunt, quia per eam mundati ab ignorantia dei, et preparati ad accipiendam legem.

Præterea Gregorius. 4. lib. mora. cap. 2. refert quod de consecratio. distinct. 4. cap. quod apud nos valet aqua baptismi. Et c. ut supra.

Tum etiā sic argumentor, paruulis sine merito cuiusquam operantis conferebatur gratia, sacramento suscepto, ergo. Et c. Consequentia videtur esse nota, quomā id vocamus causam, qua applicata sequitur effectus, cū ergo puer, vel circumcissus in lege Moysi, vel suscipiens aliquod sacramentum in lege naturæ eo ipso à peccatis iustificarentur, consequens fit eiusmodi sacramenta causas fuisse iustificationis, et gratiæ. Ac de circumcisione quidem apertū est testimoniū Bedæ super Lucæ secundū caput. Idem, inquit, salutiferæ curationis auxiliū circumcisio in lege, contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consuevit. August. etiam citari solet in hoc, lib. 2. de nuptijs et concupiscentia. c. 11. Et habetur de consec. distinct. 4. c. ex quo instituta est circumcisio in populo dei, ad purgationem valebat magnis et paruulis, originalis veterisq; peccati, sicut baptismus ex illo valere coepit ad inuocationem hominis, ex quo institutus est. Et. 4. lib. contra Donatistas. c. 24. Cur, inquit, Abraham præceptum

R E L E C T I O N I S.

39

ptum est, ut omnem deinceps infantem masculū octauo die circumcideret, qui nōdum poterat corde credere, ut ei deputaretur ad iustitiam, nisi quia et ipsum per seipsum sacramentum multum valebat.

Deniq; in cap. Maiores, extra de baptismo distinguens Innoc. à circumcissione baptismum, quod aperit ianuā regni cœlorū, quā circumcisio nō aperiebat, asserit quod sicut per baptismū, ita per circumcissionē originale peccatum remittebatur. At præpositio, per, causam significat, qua mediante res efficitur, ut ibi saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

In contrariū est Aug. super Psal. tra. 73. ubi ait: Titum. 3. Sacramenta nouæ legis dare salutē, veteris autē promittere saluatōrē. Sed et Samaritanus noster oleo vinoq; ac denarijs duobus superadditis sanauit vulneratū, quem nec sacerdos Aaron, nec Leuita Moyses, siue per sacramēta, siue per legē sanare potuerūt.

In hac explicanda questione, quæ inter omnes difficillima est, omnes ego neruos intendere debeo, ut magna tum breuitate, tum veritate in absolutas quasdam cōclusiones totius rei summa redigatur. Quapropter vos oro, ut disserētī mihi diligēter animos aduertatis.

Prima igitur conclusio est, quam à catholicis non arbitror aut debere, aut posse negari.

Sacramenta nouæ legis sunt causa gratiæ, et vere i. cor. 12. ad 13. re salutem animæ conferunt.

Ciprianus hanc habet in sermone de baptismo Christi

QVARTA PARS

Christi & manifestatione Trinitatis inquit. Veniebat Christus ad baptismum nō egens lauacro in quo peccatū nō erat, sed vt sacramento perennis daretur auctoritas, & tanti virtutē operis nulla personarum acceptio cōmendaret. Quoniam remissio peccatorū siue per baptismū, siue per alia sacramenta donetur propriē spiritus sancti est, & ipsi soli huius efficientie priuilegiū manet. Verborū solennitas, & sacri inuocatio nominis visibile celebrāt sacramentū, rem verò ipsam spūs sanctus format & efficit, & cōsecrationibus visibilibus inuisibiliter manū totius bonitatis auctor apponit & plenitudinē gratiæ vñctionis diuinę pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, & rem sacramenti consumit, & perficit.

Item in sermone de vñctione chrisimatis. Hodie, inquit, in ecclesia ad populum acquisitionis sanctificandū sacrū chrisma cōficitur, in quo mixtū oleo balsamū regię, & sacerdotalis glorię exprimit vnitatē. Et infra. Non hec medēdis corporibus est vñctio instituta, quia sanctificatis elemētis iā nō propria natura prebet effectū, sed virtus diuina potentiū operatur, sed ad est veritas signo, & spiritus sacramento, vt & ipsis rerum efficientijs gratię dignitas pateat, & interiori hoī quanta ex his detur auctoritas deiformi conuersatione, & cœlestibus moribus innotescat. Et infra. Et huius vñctionis beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitus datur, consilium cœlitus illabi-

RELECTIONIS.

40

illabitur, scientia & pietas & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo vñcti cum spiritualibus nequitijs colluctamur, nec fœtoribus spurjijs imbuti possumus, qui balsami spiritualis odore fragramus.

Gregorius quoq; Nazianzenus oratione. 3. In sanctū, inquit, lauacrū generatio ex baptismo passionū est solutiua, omnes sordes abscindens, atq; ad supernā vitam perducens. Et infra dicit quod in baptismo tanquam in vnda peccata pariter sepeliantur. Et postea. Ipsa baptismatis, inquit, gratia, ac vis vnius cuiusq; peccati continet purgationem, & omnimodam fœditatum & iniquationum reiectionem, quæ à prauitate ingressæ sunt. Proinde cū duplices sumus, ex anima dico & corpore, ita & duplex est purgatio per aquam, inquam, & spiritum, & hæc quidē visibiliter, ac corporaliter suscipitur, at illa incorporaliter & inuisibiliter concomitatur.

Chrysost. præterea Homi. 25. in Ioan. Ex quo autem, inquit, Iordanis aluē ingressus est Christus nō amplius reptilia animarum viuentium, sed animas rationales, & spirituales aqua producit. Et homi. 35. in eundem. Futurum erat baptisma plenum maxime potestatis, & gratiæ, purgaturum peccata, pro mortuo viuū effecturū. Et infra. In nobis nō simplex aqua operatur, sed cū spiritus gratiā accipit, omnia abluunt peccata. Et infra. Per aquā piscinæ, ait, morbos corporis sanari, vt faciliū homines crederent per aquam

QVARTA PARS

aquam animę morbos curari posse. Et homi. de resurrecciónē circa finē, cum multis exemplis resurrecciónē per vim supernaturalē futurā esse demonstrassēt, subdit. Verū nec tu gratię spiritus factus es expers. Et nunc multa sunt donationis illius symbola, atq; his, quę enumerata multò maiora, & magis admiranda. Non enim æquale est corpus mortuum, & animam à peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit, & statim corpus etiam & sanguis mysticus non fuit absq; spiritus gratia, nec sacerdotes habuissēmus, nec has ordinationes sine tali visitatione fieri possibile. &c.

Cirillus lib. 2. in Ioan. c. 42. Spiritum, qui ex deo procedit per baptismum acquirimus, quo in pristinā pulchritudinem reformati, & ad nouam vitam renati à deo in filios adoptamur. Et in fine. Quemadmodum enim viribus ignis intensius aqua calefacta, non aliter quā ignisurit, sic spiritus sancti operatione ad diuinam aquę reformatur virtutem, qua baptizati corpus abstergant.

Ambrosius item lib. 1. de sacramentis ca. 5. de baptismo loquens, de cons. d. 4. c. per aquam. Non aqua omnis sanat, inquit, sed aqua sanat, quę habet gratiā Christi. Et lib. 4. c. 2. de eucharistię sacramēto. De posuisti peccatorum senectutem, sumpsisti gratię iuuentutē: hoc pręstiterunt tibi sacramenta cęlestia. Et lib. 6. c. 1. In similitudinem quidē accipis sacramen-

tum,

RELECTIONIS.

41

tum, sed verę naturę gratiam virtutemq; consequeris. Et infrā. Tu quia accipis panem diuinę eius substantię in illo participaris alimento. Et in lib. de ijs qui myste. initiantur. c. 9. His igitur sacramentis pascit ecclesiam suam Christus, quibus animę firmatur substantia.

Augustinus in super. 19. lib. contra Faustum. c. 16. de visibili sacramentorū administratione loquens. Hęc oīa, inquit, fiunt & transeūt, sanāt & transeūt, virtus tamen quę per ista operatur iugiter manet, & donū spirituale quod per ista insinuat æternū est.

Et tractatu. 80. in Ioannē. Vnde ista tanta virtus aquę, vt corpus tēgat, & cor abluat? i. q. 1. c. detrahe.

Beda etiā ait, quod dominus tactusve mundissimę carnis vim regeneratiuam cōtulit agnis. Quam eandem sententiam Gratia. Chrys. tribuit de consecr. d. 4. c. nunquam. Eandem habes apud August. sermone primo de Epiphania.

Sed in Conc. Florē. sub Euge. 4. in decreto super vnione Armenorū manifestē definitur in hęc verba. Nouę legis septem sunt sacramenta, quę & continent gratiam, & eam dignē susipientibus cōferunt.

Hanc eandem sententiam Conci. Tridentinū modò probauit sess. 7. de sacramentis in communi canone. 6. Cuius verba eiusmodi sunt. Si quis dixerit sacramenta nouę legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem

F non

Q V A R T A P A R S

non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel iustitiæ, anathema sit.

Epist. 23. ad Bonif. epim. Ex sacris literis August. adducit illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spū sancto. &c. Non, ait, ex parentum fide, aut offerentium, vel ministrantium, sed ex aqua & spiritu sancto. Aqua igitur regenerat hominē in Christo ex vno Adam generatum. Hactenus Augustinus.

Epist. 50. ad Bonif. comit. Secundum testimonium citat idem ex 5. c. epistolæ ad Ephe. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret immolans eam lauacro aquæ in verbo. Quidquid ergo (infert Augustinus) ab hominibus quarumcunq; culparum contrahitur, propter ipsum lauacrum dimittitur.

Tract. 80. in Ioannem. Tertium refert idem Augusti. ex prima epistola Petri. cap. 3. Saluos vos facit baptisma non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in deum.

Lib. 6. de fa. c. 1. & de his quibz. st. ini. Quartum quo triumphat Ambrosius habetur Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Ego sum panis viuus. Vnde Conciliū Ephesinū colligit, q. in sacramento accipimus non cōmunem carnem, sed verè viuificatricem, qua & sanctificamur participes sancti

R E L E C T I O N I S.

42

sancti corporis & preciosi sanguis effecti.

Quintum de eodem eucharistiæ sacramento habes prioris ad Corin. 10. Vnus panis, vnū corpus multi sumus: omnes quidem de vno pane participamus. Vbi particula, quidē, loco Græcæ particule, & c. causam sine dubio reddit sententiæ antecedentis. Quare participatio sacramenti eucharistiæ, ecclesiasticæ vnitatis causa est, atq; adeò charitatis & gratiæ, sine qua vnitatis ecclesiæ non constat.

Sextum testimonium de poenitentiae sacramento domini est apud Ioan. 6. 20. Quorum remiseritis peccata remittentur eis. Quòd si remissio peccatorū per gratiā est, & sacerdotes possunt peccata remittere, gratiam quoq; subministrare queunt administratis sacramentis.

Huc adde Martini. V. definitionē in Conc. Constan. sess. 45. pronunciantis quòd sacerdos verè absoluit. Ministri ergo sacramentorum nouæ legis verè conferunt gratiam, sine qua nullus peccator esse potest absolutus. Et confirmatur, quia vel qui baptizat abluit propriè ac verè maculam animæ, vel non abluit. Si abluit, conficitur quod mollimur, sin autem nō abluit, forma igitur baptismi falsa est, qua significatur non ablutio corporis modò, verum etiam animæ, ut facillè ex Conc. Mileuitano cap. 2. colligitur. Inde enim patres argumentantur, paruulos originale peccatum atq; animi maculam habere, quoniam aliàs

QVARTA PARS

forma baptismi falsa efficeretur, cum paruuli baptizantur, scilicet in ablutionem spiritalem, ac proinde in remissionem peccatorum. Sacramenta igitur nouę legis gratiam, & iustitiam animę conferre his profecto argumentis adeo irrefragabiliter ostenditur, ut negare id vel hæresis, vel proximum hæresi sit. Quamobrem in conclusionem hanc primam scholastici auctores vniuersi conueniunt. Sed enim quę in modum sacramenta nouę legis sint causa gratiæ, id tantum abest, ut explicent, ut etiam opinionum varietate confundant. Res quippe nulla est, de qua tantopere non solum indocti, sed etiam docti dissentiant.

1. op. dicitur originale reg. Nam quidam asserunt, sacramenta esse causas dispositiuas gratiæ ex eo quod producant characterē, vel ornatum nescio quem, videlicet qualitates interiorius disponentes ad gratiam. Nam sacramenta gratiam ipsam efficere, iudicant impossibile.

2. op. Alij affirmant sacramenta esse quidem causas dispositionis, sed extrinsecus appositas, ut animū, aut sigillum regiū, quibus ostensis, atq; exhibitis, id nobis præstatur, quod ex regis beneficio querimus.

3. op. Opinantur alij sacramenta non esse causas per se gratiæ, sed per accidēs, sine quibus videlicet effectus non sequitur, quę tamē nihil verē agāt atq; producāt.

4. op. Sunt cōtra, qui existiment sacramenta virtute supernaturali recepta, ipsam etiam qualitatem, quę gratia est, attingere, instrumentaliq; actione facere.

Ac

RELECTIONIS.

43

Ac demum alij, qui propius accedunt ad veram rei huius intelligentiam, sacramenta censent causas esse gratiæ veluti motiuas diuinę voluntatis. Sunt enim ratio propter quam deus gratiam confert: ut, quia puer baptizatus est deus illum saluat. Quia est confirmatus, datur ei spirituale robur. Quorum opiniones cum tam varię sint, tamq; inter se dissidentes, alterum profecto fieri potest, ut earum nulla, alterū certē non potest, ut plus vna vera sit. Quod si pace vestra dicere mihi licet, licebit autem quod modestissimum est, aut fallor ego, aut nulla earum opinatio- num vera est. Quę quidem causa, ac controuersia nō alijs iudicibus opus est, quā auditoribus viris clarissimis, atq; doctissimis, quorum grauissimo iudicio si nostra hæc sententia fuerit explosa, nihil erit posthac quod nos illi adherescamus, sin fuerit approbata, non vereor quin sit doctis omnibus placitura.

Sit igitur secunda in hac disputatione conclusio. *2. con. quia* Sacramentum nouę legis non ideo gratiæ causa de- *impugnac. 1.* finitur, quod disponat intrinsecus ad gratiam, produ- *op.* cens characterē vel ornatum, gratiæ videlicet ipsius dispositione.

Prīmū quia ornatus ille in sacramētis nō imprimētibz characterē ficticius est, et qua facilitate ponitur eadē quoq; reiicitur. Deinde quia sicut grā est qualitas spūalis supernaturalis, ita character, & ornatus ille supernaturalis qualitas est, oēmque naturę vim excedit.

F iij Pręte-

F iij Quin-

QVARTA PARS

5. con. con. 49. 107. Quinta conclusio, sacramentum nouæ legis nō attingit vi sua instrumentali & supernaturali, qualitatem, quæ est gratia, vel fidem aut charitatem, aut alios habitus infusos, vt serra attingit figuram rei artificiosæ actione reali. Volo dicere, quod non est imaginandus hic modus agendi, qui interuenit in causis naturalibus, quo pacto, scilicet, aqua infrigidat per frigus inexistens, lauat per humorem innatū, acuta etiam dolabra per aciem diuidit lignum.

Probat̃ primū quia ridiculum est, conciliū velle definire, aut etiam sanctos id asserere, quod sacramenta attingant sua actione illam qualitatem, si enim circumcisio & reliqua sacramenta vetera, nō efficiebant quidem gratiam, sed deus dabat eandem in illis, illis tamen non concurrentibus; non admodum refert quod hæc noua realis actio sit addita nouis sacramentis. Et cum ad salutem nostram nihil omnino spectet quod sacramenta contactu reali suæ virtutis qualitates supernaturales efficiant, certè superuacaneum est istam vim agendi in sacramentis admittere. Eoq; magis quod gratiam esse qualitatem, non est in ecclesia certum, quare nec fides nec conciliū docet, eo modo sacramenta gratiam efficere.

Deinde, quia eodē modo creatura posset cōcurrere ad productionē animæ rationalis, scilicet agendo propria actione in corpus, & vi supernaturali in animā; quod tamē non cōceditur ab ijs qui eā opinionē defendunt.

Ter-

RELECTIONIS.

45

Tertiō, quia vel producit̃ noua qualitas in sacramento ad attingendum hunc effectum vel non. Primum est ridiculum, secundum est absurdum sine noua virtute addita, sacramenta id efficere, quod ante non poterant.

Ea etiā argumenta, quæ inter dubitandū à principio fecimus, probāt huius quintę cōclusionis veritatē.

6. con. 107. Sexta conclusio. Sacramenta nouę legis non solū sunt causa vel ratio motiua salutis & gratiæ: quo pacto dicimus matrē diligere filium, quia genuit eū; me tibi benefacere, quia studiosus vel pulcher es. Quæ etiam in modum causalis illa vera est, quia vidisti me Thoma credidisti. Ioan. 20. & illa rursum, quia fecisti hanc rem, faciam te crescere. Gene. 22.

Imprimis enim pari ratione concederetur hominē esse causam animæ rationalis. Hæc enim nostra est animata anima rationali: quia habebat tales dispositiones ab homine generante productas.

Item fides in lege antiqua erat in hunc modū causa iustificationis, quia enim credidit Abraham deo, deputatum est ei ad iustitiam, & quia ex fide parentum paruulus offerebatur deo, iustificabatur: iustus namq; ex fide viuit etiā nunc, & tamen fides non est causa gratiæ & sacramenta nouæ legis esse gratiæ causas definiuntur.

Præterea, causa motiua nō est instrumentum quo mediante effectus producit̃. Baptismus autem est

F v in-

QVARTA PARS

instrumentum, quo deus lauat animam, ad Ephe. 5. Et confirmatur, nam aqua lauans corpus non est causa motiua, sed verè efficiens instrumentalis, at aqua baptismi cor abluit.

Item sacramentum eucharistiae cibus est animae, ergo non solum est causa motiua. Esset enim ridiculū si definiremus, cibū corporale esse causam augmenti, q̄ haec causalis vera sit, ego augeor, quia comedi. Quin potius, cū particula causalis importet causam, iam de rebus ipsis oportet inquirere cuius generis sit illa causa, quam importat, finalis an efficiens, an formalis, an materialis? Nam ad haec quatuor causarum genera reducuntur omnes. Cū igitur sacramenta nō sint gratiae causa finalis, aut formalis, aut materialis, colligimus esse causas efficientes. Quo verò modo efficiant, id est, quod querimus, id profectō haec opinio nō explicat. Quam equidem eodem consilio, vt caeteras refelli, nō vt veritatem tollerem (quid enim theologo minus conueniens est?) sed vt alios nihil de hac re explicare conuincerem.

Ad hanc etiam Cū igitur certō credendum sit, sacramenta noua causas esse gratiae atq; salutis, aliquem sanum sensum & modum oportet assignare, quo causae sint, dignum, scilicet, definitione concilij, dignum sanctorum omnium auctoritate, dignum tandem fide nostra, & sacrarum testimonijs literarum.

Pro eius itaq; rei explicatione, quae adeo magnū,

○

RELECTIONIS.

46

& vobis, & mihi negocium fecit, intelligatis primū, causas esse in duplici differentia, alteras naturales, alteras morales. Morales autem appellamus causas liberas, quae, scilicet, liberè mouent, vt qui consulit, qui imperat, eius res causa est, quae per eius, aut imperiū, aut consiliū efficitur. Iuxta quā distinctionē, cū actio peccati dupliciter cōsideretur, & in ordine effectū naturalij, & in ordine effectū moralij, deus quidē causa naturalis dicitur, actionis quae peccatū est, concurrat siquidē ad brachij motionē, qua hominē interficio, quemadmodū & coeli motorq; angelus, simul etiā cōcurrit. At cōcursus hic naturalis est, nō tamē illius actionis deus est causa moralis, neq; enim aut cōsulit, aut praecipit, quin potius prohibet.

Inter has autem causas discrimen est. Nam naturales suos effectus attingunt per vim à natura inditam, vt ignis calefacit per calorem. Morales verò non attingunt actione physica effectus suos, nec influunt, aut producant qualitates aliquas. Neq; enim oportet, vt qui consulit homicidium, actione aliqua physica, & naturali quicquam efficiat, quemadmodū natura efficere consuevit.

Eadem quoq; forma distinguendum est de mouente, & virtute motoris. Nam mouere dupliciter contingit, & moraliter, & naturaliter, vt qui homicidium consulit, (ne ab exemplo proposito discedamus) moraliter quidē & liberè mouet; at amens, qui appre-

QVARTA PARS

apprehensam manū cuiusquam per vim applicat ad vulnera, mouet naturaliter.

Virtus itidem duplex, altera qua mouens moraliter mouet, altera qua naturale agens mouet naturaliter, vt in priori exemplo. Virtus motiua est auctoritas consulentis, vel ratio, qua persuasit, at in posteriori, virtus sunt ipsæ vires corporales.

Ad eundem quoq; modum de effectibus supernaturalibus philosophandum est, de gratia, de charitate, de fide, de vita æterna, qui à duplici causa proficisci possunt, vel ab ea, quæ habet modū agendi similem naturali, influendo attingendoq; vi, & efficacia actiue potentiæ effectus eiusmodi, quo sensu sine cōtrouersia deus est causa virtutum infusarum, vel à causa morali, qualis oratio fuit, & meritum Christi, cū orauit pro Petro ne deficeret fides eius.

Vtrunq; autem causæ genus distribuitur in principalem & instrumentalem, vt qui daret pecuniam captiuis redimendis, causa esset principalis redemptionis, moralis tamen. Pecuniæ verò, vel etiam minister destinatus ad redimendum, causæ sunt redemptionis instrumentales.

Deinde magnopere considerandū, omnia quæ de sacramentis nouæ legis asseruntur, eadem & de sanguine Christi in sacris literis affirmari. 1. Ioan. 1. Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. Apocal. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

RELECTIONIS.

47

suo. & cap. 12. Vicerūt eum propter sanguinē agni. Et ad Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem in sanguine. Eodem ergo sensu sacramenta dici poterunt lauare, mundare, causas esse nostræ victoriæ, ac remissionis peccatorum, quo sanguis Christi lauat, mundat, peccatq; remittit.

Postremo & illud aduertendum, Christum quidem Iesum sua nobis, & merita & iustitiam contulisse. Nam factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio, vt Apostolus prioris ad Corin. cap. 1. docuit. Sed iustitiam suam tamen, & sanguinis effusi precium potissimum nobis communicat per sacramenta. Virtus enim & valor sanguinis Christi sacramentis susceptis applicatur, quæ si Christus voluisset, sine medio aliquo sacramento, & communicari possent, & applicari.

His documentis acceptis, quæ negare non nisi impudentissimus poterit, fides sana, atq; catholica docet duo. Alterum est, deum per Christi humanitatē redemisse genus humanum, remisisse peccata, contulisse gratiam & gloriā. Item humanitatē Christi instrumentum fuisse, quo deus operatus est mirabilia hæc, in medio terræ. Ioan. 1. gratia & veritas per Iesum Christum facta est, & vidimus eum plenū gratiæ, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, & Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi, & hic est, qui baptizat in spū sancto. Quo testimonio ad id probandum

QVARTA PARS

dum utitur August. lib. cōtra Petilianum. 3. cap. 45. Et ad Ephe. 5. dicitur, Christum sanctificasse ecclesiā suam, atq; mundasse. Alterum, (quod fides quoq; sana docet) sacramenta nouæ legis instrumenta esse Christi ad hanc redemptionem, gratiam, gloriamq; cōplendam. Quemadmodum ergo esset erroneum asserere sanguinem Christi, vel passionē, vel humanitatem non esse veras causas nostræ iustificationis & gratiæ (inde enim sequeretur Christum hominē non fuisse causam per quam hominū redemptio facta est, quod est hæreticum) ita quoq; error est manifestus negare sacramenta esse causas efficientes instrumentales nostræ salutis, gratiæ & iustitiæ, loquēdo de causa morali. Id enim perinde est, ac si quis neget suscipientes sacramenta Christi nō consequi remissionem peccatorū ex virtute sanguinis eiusdem Christi, cuius precium eis sacramentis suscipiendis communicatur, quod sine grandi errore negari nō queat. Quemadmodū si ego essem apud Turcas captiuus, & eū, qui daret pecunias redemptionis, videlicet precii, & manum, quā pecunias porrigeret, & pecunias etiā ipsas, quæ sunt instrumenta ad redimendum, causas redemptionis esse non naturales quidem, sed morales, nemo sanæ mentis ibit inficias.

Atq; hæc omnia ne videamur è sensu nostro colligere, facile vos inuenietis apud D. Tho. 3. par. q. 48. ar. 6. & q. 49. ar. 2. & 56. ar. 1. & 62. ar. 5.

Quibus

RELECTIONIS.

48

Quibus expositis, facile (ut opinor) intelligi potest quā longē à veritate absint, vel qui dicūt sacramenta qualitates infusas efficere (nam per nominis ambiguitatē elapsi, à morali causa ad naturalem, vel quasi naturalem declinauere) vel qui dicūt sacramenta esse causas per accidens, vel dispositiuas, vel signa etiam certa. Qui si ad eandē normā, sanguinē Christi esse causam nostræ iustificationis exponerent, risu digni essent Catoniano.

Nos verò theologica grauitate & dignitate seruata, cum Concilio Floren. pronunciamus, nostra sacramenta, & continere gratiam, & eam suscipientibus dignē conferre. Continere (inquam) non ut causa naturalis continet suum effectum, sed ut causa moralis. Crumena siquidem continere dicitur captiui redemptionem, quoniam pecuniam cōtinet, & sacramenta, quæ continent sanguinem Christi, continere dicuntur gratiam, & remissionem peccatorū, & sicut crumena pecuniam administrans, redemptionem confert, ita sacramentum confert gratiam, precium sanguinis applicans, & hæc est illa sacramentorum virtus, quæ adeo multorum ingenia torfit. Virtus enim redemptionis in marsupio est, in quo precium redemptionis seruatur, & virtus sacramentorum sanguis Christi est, qui in sacramentis adhibetur.

Hinc deniq; postrema huius disputationis conclusio manifestissimē conficitur. Sacramenta vetera,

ra,

QVARTA PARS

ra, nulla prorsus, causas fuisse gratiae atq; salutis. Que quidem primum definita est in Concilio Florentino, per hæc verba.

Nouæ legis septem sunt sacramenta, quæ multum differunt à sacramentis antiquæ legis: illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi, dandam esse figurabant.

Tum etiam Apost. ad Gala. 4. sacramenta veteris legis infirma vocat, & egena elementa. Si autem continerent precium sanguinis Christi, gratiamq; præstarent hominibus, egena utiq; & infirma minime dicerentur.

Nec potest ab hoc Pauli testimonio excipi circumcisio, de qua præcipua erat cum Galatis controversia, cuiusq; causa, tota illius epistola disputatio textitur.

Præterea, in epistola ad Romanos Apostolus aperte docet, circumcisionem acceptam, non in iustitiæ causam, sed in signum: Et accepit Abraham (inquit Apostolus) signaculum circumcisionis, signum iustitiæ fidei. Unde & Ambrosius epistola ad Constantium. 77. quæ est libri noni postrema, id ipsum ex eo probat, quod Genesios. 17. legitur. Circumcidetur in vobis omne masculinum, ut sit in signum fœderis inter me & vos, in signum, ait, non in causam.

Præterea, sacerdotium totum veteris legis, aut ministri eiusdæ legis, non fuerunt causa remissionis peccato-

RELECTIONIS.

49

catorum, ut Apostolus ad Hebræos. 9. cap. monstrat. Ad sacerdotium autem veteris legis spectabat omnia sacramenta etiam circumcisionis administrare. Sacramenta ergo veteris legis non erant causa gratiæ ac remissionis peccatorum.

Præterea, ut August. epist. 19. ad Hieronimum ait: si lex non iustificabat, quanto magis illa, quæ significationis gratia præcepta sunt, circumcisio, & cætera quæ reuelatione gratiæ latius innotescere, necesse fuerat aboleri, iustificare neminem poterant? Adde huc Hiero. in commentarijs super epistolam ad Galathas in illud capitis. 5. nec circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed fides. Circumcisio inquit, idcirco utilis fuit ijs qui in lege vixerunt, non quia circumcisi erant, sed quia credita sunt illis eloquia dei, quæ in opera vertentes, à salute extranei non fuerunt. Circumcisio verò, tunc, ut cætera quoq; legis, valuit, quando & benedictiones carnales, legem seruantibus spondebantur. Hæc Hieronymus.

Præterea ut Diuus Thomas. 3. parte. q. 62. ar. 6. & 12. q. 103. irrefragabiliter argumentatur. Si sacramenta veteris legis erant causa gratiæ, aut id erat ratione sui secluso merito Christi, & hoc non nisi Christus gratis mortuus esset, quod Apostolus ad Galathas. 2. collegit, vel erant causæ virtute passionis Christi futuræ, quod affirmari non potest. Nam causa efficiens siue instrumentalis seu principalis semper præcedit

QVINTA PARS

per actionem intendentis illam: finis enim non habet alium effectum præter effectum agentis qui mouetur ad finem. Inde ergo si adultus circumcidebatur, non maiorem gratiam accipiebat ex circumcisione, quam per actum fidei in Christum merebatur: ad Rom. 3. vnus deus qui iustificat circumcisum ex fide, & preputium per fidem.

3° Tertium discrimen est, q. sacramenta nouæ legis conferunt gratiã attritis: sacramenta verò legis antiquæ, si à non contritis accipiebantur, nihil efficiebant. Prior pars suadetur: tum quia conferre, id insinuat, dare, s. quod non habebas: ostensum est autẽ nobis gratiã conferri per nouæ legis sacramenta. Tum etiam, quia alias sacramenta noua non essent gratiæ causæ, sed augmenti eiusdem gratiæ.

Præterea Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua: præstat ergo baptismus vitã spirituales etiam illi qui antea non habebat. Et ad Ephe. 5. Mundans eam lauacro aquæ: & ad Tit. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, nõ ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos. Item Leo Papa, epist. 56. ad septimum, decernit, paruulis per baptismum remitti originale, adultis & originale & actuale. Et Ioan. 20. Quorũ remisistis peccata remittuntur eis: ergo per sacramentũ absolutionis potest remitti mortale peccatũ, etiam quod alias non erat remissum. Nam si effectus baptismi & absolutionis non est remittere culpam mortalem

RELECTIONIS.

51

mortalem, sed pœnam: ergo non conferunt hæc sacramenta gratiam, siquidem effectus proprius eorum, hoc est, remissio pœnæ, sine gratia cõferri potest, & ratio huius est, quam sæpe resumpsimus, quod meritũ Christi applicatur nobis per sacramenta noua. Quare sine nostro proprio merito, per meritum Christi applicatũ iustificabimur. Hinc verò posterior pars confirmatur. Quia enim in sacramentis veteris legis non erat aliud meritum nisi fidei, ex fide quippe erat tota iustitia, idcirco sicut non dabatur plus gratiæ, quam fides mereretur: ita nec gratia cõferebatur nisi habenti dispositionem. Quæ alioqui ipsa per se esset idonea ad remissionem peccatorum: quam dispositionem, contritionem appellamus.

4° Quartũ discrimen, quod per sacramentũ baptismi remittitur tota pœna, & per alia sacramenta nouæ legis aliqua saltem pars pœnæ, sine merito proprio, ratione ipsius sacramenti, sed per sacramenta veteris legis, pœna peccatis debita non remittebatur, nisi pro quantitate fidei, & meriti accipientis illa sacramenta. Huius verò differentia eadem quoq; ratio est, applicatur enim nobis satisfactio Christi per baptismũ ad pœnæ remissionem: sed per circumcisionẽ, non applicabatur nisi propria circumcisi satisfactio, & meritum. Et hinc etiam sumitur argumentũ pro tertio discrimine. Nam quemadmodũ ex eo quod applicatur nobis satisfactio Christi per baptismum, re-

QVINTA PARS

mittitur poena citra nostrū opus: ita ex eo quod applicatur nobis meritum Christi, remittitur culpa nō ponentibus obicem.

5^m Quintū discrimen, sacramentū nouæ legis à quo-
cunq; etiam infideli conficiatur & administretur,
iustificat: sacramentum verò antiquum, siue naturæ,
siue scripturæ non iustificabat paruulos, nisi à fidei
administretur. v.g. Filij Ismael nō iustificabantur,
quanius parentes circunciderent eos ad imitationem
Abraham, & ideo paruuli dicebantur saluari in fi-
de parentū: nisi enim exterius sacramentū esset pro-
testatio fidei interioris in saluatorem, non remitteba-
tur peccatum paruulo. Cuius rei argumentū est: quia
vetera sacramenta remittebant paruulis originale
ex pacto misericordiæ diuinæ, non ex iustitia. Pactū
autē & conuentio erat, vt sacramentis protestanti-
bus fidē saluatoris, homines saluarentur. Signū enim
accepit Abraham circuncisionis, signaculum iustitiæ
fidei. ad Rom. 4. & Gene. 17. Circuncidetur in vobis
omne masculinum, vt sit in signum fœderis inter me
& vos. At sacramenta nouæ legis conferunt gra-
tiā ex iustitia & merito Christi. Vnde etiam si pa-
ganus sit, qui baptizat, dummodo applicet meritum
Christi, conficiens verum sacramentum, siue credat,
siue non credat, iustificat suscipientem. Et propterea
vocat Apostolus sacramēta vetera, infirma & ege-
na elementa: quia ratione sui nihil efficiebāt, sed solū
ratione

RELECTIONIS.

5^m

ratione fidei vel propriæ, vel alienæ à qua proficisce-
batur. Nec id vacat in præsentia discutere, an parē-
tes ministrātes sacramēta paruulis, oporteret esse in
gratia, vt pueri iustificarentur: an satis esset prote-
statio fidei quālibet mortuæ? Vtraq; enim pars suos
habet assertores. Sed illa tamen, vt pia magis, ita
quoq; probabilior est, quæ tenet in fide parentū salua-
ri paruulos, siue illa fides viua esset, seu esset mortua.

Sextum discrimen, quod sacramentorum nouæ le- 6^m
gis Christus dominus fuit auctor proximus & im-
mediatus, at sacramēta vetera per angelos & Moy-
sen mediatores à deo sunt condita. Atq; illud quidē
in Concil. Trident. sess. 7. de sacramentis in comuni
cano. 1. definitur his verbis. Si quis dixerit sacramen-
ta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo do-
mino nostro instituta anathema sit. Et videtur sua-
deri ex eo quod Ioan. 1. dicitur. Lex per Moysen da-
ta est, gratia & veritas per Iesum Christum facta
est. Sacramenta igitur antiquæ legis, vmbra scilicet
& figuræ gratiæ, & veritatis per Christum effi-
ciendæ à Moysse sunt instituta, at sacramenta gratiæ
& veritatis ab eo sunt condita per quem gratia &
veritas facta est.

Item. 1. ad Cor. 1. Nunquid Paulus pro vobis cru-
cifixus est? aut in noīe Pauli baptizati estis? Vbi
beatus Apostolus ex eo cogit non alterius: q̄ Chri-
sti nomine & auctoritate, baptismum conferri posse
G iij quod

QVINTA PARS

quòd sola mors Christi, quæ per sacramentum applicatur, idonea esse potuit ad remissionem peccatorum. Atq; ex consequenti solius Christi erat baptismum condere, cui vim sui sanguinis applicaret. Sic enim explicatur locus à Cipriano, sermone quem paulò ante citauimus. Propriè omnipotentia dei sibi retinet hunc effectum, scilicet, remissionis peccatorum. Nec enim Paulus pro nobis crucifixus est, aut nos gloriamur in Paulo, sed in cruce domini, cuius virtus omnia peragit sacramenta: sine quo signo nulla consecratio meretur effectum.

Idem quoq; August. tracta. 5. in Ioannem. Potuit autem dominus noster Iesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui seruo suo, vt daret baptismum suum tanquam vice sua, & transferret à se baptizandi potestatem, & constitueret in aliquo seruo suo, & tantam vim daret baptismi translato in seruum, quam vim haberet baptismus datus à domino. Hoc noluit, ideo vt in illo spes esset baptizatorum, à quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo seruum ponere spem in seruo. Ideoq; clamabat Apostolus, cum videret homines volentes ponere spem in seipso. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?

Item, prioris ad Corin. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros dei, & dispensatores mysteriorum eius: Non conditores, inquit, sed dispensatores.

Priete-

RELECTIONIS.

53

Præterea, D. Ambro. lib. 4. de sacr. c. 4. Auctor sacramentorum, ait, quis est nisi dominus Iesus? de coelo ista sacramenta venerunt.

Ciprianus etiã, sermone de ablutione pedum. Quantum equidem intelligo, idem tradit, summum ipsum sacerdotem Christum suorum sacramentorum fuisse institutorem, & auctorem.

Præterea, quia aliàs posset ecclesia sacramenta, que instituisset abolere, aliãq; rursus inducere. Atq; ex consequenti Christianam religionem, quæ sacramentis maximè constat inuertere atq; innouare.

Præterea, hæreticus est, qui de sacramentis nouæ legis aliter sentit, quam Romana tenet ecclesia, vt cap. ad abolendam. extra de hæreticis dicitur, sed nisi essent ex reuelatione tradita à Christo non esset hæresis ea negare: cum fides circa ea sola versetur, quæ ex Christi traditione apostolis accepta, ad nos vsq; peruenerunt. Ac re vera quod vniuersa tenet tenuitq; semper ecclesia, nec concilijs institutū est, non nisi ad eas traditiones pertinere potest, quas ex diuina reuelatione verbo tenus ab Apostolis accepimus. Ita ait Augustinus. 4. libr. de bapti. cap. 24. Maximè cum sacramenta nouæ legis gratiam conferant, quam sicut & gloriam conferre, solus domini est, & Christi sui, qui pectum sui sanguinis, quibus maluit signis applicuit. Sed sacramenta vetera: quoniã signa vacua erāt, per homines medios institui cōmodè potuere.

G v Vlti-

QVINTA PARS

discrimen. Vltimū discrimen est, q̄ sacramenta nostra aper-
rūt ianuā regni coelorum: quā aperire vetera nequie-
rūt. Quod eleganter tradit Innocētius cap. maiores,
extra de baptis. Nam vt Apostolus docet ad He-
breos. 9. nōdum erat propalata sanctorū via, quousq̄
sacerdos Christus ingressus est viam nouam, & in-
troiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.

Quia igitur agnus occisus dignus est habitus,
qui aperiret librum & solueret septē signacula eius:
quoniam redemit nos deo in sanguine suo, fecitq̄ nos
deo nostro regnum & sacerdotes. Apocal. 5. San-
guis autem communicatur nobis per sacramenta no-
ua, non item per vetera conficitur utiq̄, Sacramenta
hec nostra (quod illa minimē faciebant,) regnum no-
bis aperire coelorum.

Argumenta verò, quibus priori loco suadere ni-
tebamur eiusmodi effecta, quæ sacramentis nouæ le-
gis tribuuntur, à nulla re corporea proficisci, osten-
dimus retrò esse vanissima: interest enim nihil ad præ-
sentem disputationem, an sacramenta illam qualitatem
efficiant. Quod si interesset id à theologo disputari,
facillimē soluitur. Nam solus deus producit illam
qualitatem, si de productione loquamur, ad modū agen-
tis naturalis. Sed si de eadē qualitate, quatenus gra-
tos nos reddit deo, sermonem facimus, (sic enim ad
mores, & morales causas comparatur) habet præter
deū causas instrumentales, humanitatem Christi, san-
guinem

RELECTIONIS.

54

guinē, sacramenta, sacramentorumq̄ ministros. Nam
quod sancti negant, sacerdotes dare spiritum sanctū,
habet intelligi per auctoritatem, non per ministeriū,
de consec. di. 4. aliud est. & cap. comodo. Illud verò
Hieronymi Matt. 16. cōtra illos sacerdotes dicitur,
qui pro suo arbitratu, potestatem soluendi, ligandiq̄
sibi arrogabant. Cū tamē clauis scientiæ, clauē po-
tentiae debeat antecedere. Ambrosius verò asserit
nullam causam mediam effectum iustificationis attin-
gere: quoniam gratia à solo deo produci potest, qui
solus dat gratiam & gloriam.

Ad primum autem eorum, quæ obijciebantur, vt
omnia sacramenta sanctificationis & gratiæ esse cau-
sæ probarentur. Respondeo, non opus esse sacramen-
tum quodecunq̄, sic esse practicum signum, vt verè
efficiat sanctitatem: sed sat est, vt practica à nobis
nuncupentur, quòd deus in illorum signorum appli-
catione, vsuq̄, sanctificet, id enim commune est omni-
bus sacramentis. Vel distinguenda est duplex sancti-
tas, altera legalis, altera spiritualis: vtriusq̄ enim
Aposto. ad Hebrē. 9. meminit. Omnia igitur sacra-
menta efficiunt aliquam sanctitatem, & munditiam,
vel legalem, vt vetera: vel spiritualement, vt noua. Vt
1. 2. q. 103. ar. 2. & eadem facilitate reliqua dilues, præ-
ter Augustini testimonium ex libr. 2. de nupti. &
concu. Quod sine dubio pro nobis facit, si fide, qua
oportet referatur. Legit autē Erasmus, (nec aliter
com-

QVIN. PARS RELEC.

commodè potest, in hunc modum, ex quo instituta est
circuncisio in populo dei, quæ erat tunc signaculum
iustitiæ fidei, ad significationem purgationis, vale-
bat magnis, & paruulis originalis veterisq; peccati.
Quid si Beda aut quisquam etiam alius dixerit, cir-
cuncisionem, eandem peccati curationem præstitisse
quam baptismus, id sanè interpretandum est, sensusq;
potius sequendus quàm verba. Quæ nos plura quàm
erat in voto fecimus: sed non plura fortassis quàm
opus erat, ad argumenti varij atq; perplexi exposi-
tionem. Quo quidem explicando, nò vsq; adeò sumus
arrogantes, vt ne vereamur ex his, quæ tam multa
diximus, quedam vt falsa reprehendi forsitan iure
posse. Alia vera licet, pro rei tamen ipsius, vestraq;
omnium dignitate tractari potuisse, tum accuratius,
tum elegantius. At concedendum nonnihil occupa-
tionibus, erratisq; nostris interim conuiuendum, vt
vestra humanitate studia nostra subleuata recreen-
tur. Quæ videlicet omnia vestris obsequijs addixi-
mus, discipulorum nostrorum commoditatibus adiu-
dicauimus: seruatoris Iesu Christi gloriæ, atq; ho-
nori consecrauimus in sæcula sempiterna. Dixi.

DEO GRATIAS.

